

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KRIMINALISTIKOS KATEDRA**

Robertas Verkulevičius

Neakivaizdinio sk. Teisės ir policijos veiklos studijų programos POLmn7-04 gr. studentas

**IKITEISMINIO TYRIMO PASLAPTIES IR VIEŠUMO SĄSAJOS, PLANUOJANT
IR ORGANIZUOJANT IKITEISMINĮ TYRIMĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė-
doc. dr. Snieguolė Matulienė

Vilnius 2008

TURINYS

Įvadas.....	3
1. Ikitėsminio tyrimo planavimo ir organizavimo teoriniai pagrindai.....	6
1.1 Ikitėsminio tyrimo organizavimo teoriniai pagrindai.....	8
1.2 Ikitėsminio tyrimo planavimo teoriniai pagrindai.....	15
1.3 Tyrimo situacijos reikšmė planuojant ir organizuojant ikitėsminį tyrimą.....	22
1.4 Ikitėsminio tyrimo planavimo ir organizavimo vertinimas: praktinis tyrimas.....	24
2. Visuomenės dalyvavimo galimybės ikitėsminiame tyrime.....	34
3. Viešumas ir ikitėsminio tyrimo paslaptis – kriterijai, kuriais būtina vadovautis planuojant ikitėsminį tyrimą.....	41
3.1 Ikitėsminio tyrimo duomenų apsauga ikitėsminiame tyrime.....	41
3.2 Viešumo užtikrinimo galimybės ikitėsminiame tyrime.....	43
3.3 Viešumo ir ikitėsminio tyrimo duomenų apsaugos užtikrinimas ikitėsminiame tyrime: praktinis tyrimas.....	44
4. Taktinė rizika ikitėsminio tyrimo paslapties ir viešumo kontekste.....	47
Išvados ir pasiūlymai.....	50
Literatūros sąrašas.....	52
Santrauka.....	55
Summary.....	56
Priedas Nr. 1 (Anketos pavyzdys).....	57

ĮVADAS

Temos aktualumas. Petras Ancelis¹ teigia, kad galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau- LR BPK) ikiteisminio tyrimo samprata nepateikiama, nėra jame suformuluotų ir ikiteisminiame tyrime sprendžiamų uždavinių. Ikiteisminio tyrimo uždaviniai yra neatsiejami nuo Lietuvos baudžiamojo proceso paskirties. Baudžiamojo kodekso paskirtį apibūdina LR BPK 1 str., kuriame yra nurodoma, kad baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises ir laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas. Ikiteisminis tyrimas yra atliekamas tam, kad būtų nustatyti nusikalstamą veiką padarę asmenys ir surinkti duomenys, pagrindžiantys jų kaltę. Savo esme ikiteisminis tyrimas negali būti viešas – t. y. informacija negali būti prieinama kiekvienam, kuris tik panorėtų su ta informacija susipažinti. LR BPK 177 str. 1d. yra įtvirtinta taisyklė, kad ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini. Šie duomenys iki bylos nagrinėjimo teisme gali būti paskelbti tik prokuroro leidimu ir tik tiek, kiek pripažįstama leistina. Draudžiama skelbti duomenis apie nepilnamečius įtariamuosius ir nukentėjusiuosius. Tame pačiame straipsnyje 2d. yra nurodyta, kad reikiamais atvejais prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas įspėja proceso dalyvius ar kitus asmenis, mačiusius atliekamus ikiteisminio tyrimo veiksmus, kad draudžiama be prokuroro leidimo paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis. Tokiais atvejais asmuo pasirašytinai įspėjamas dėl atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau- LR BK) 247 str.. Ikiteisminis tyrimas negali apsieiti be tam tikro viešumo, kadangi ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai savo darbą atlieka apsupti tam tikros socialinės aplinkos – visuomenę sudarančių žmonių. Norint atlikti kokybišką ikiteisminį tyrimą dažnai tenka kreiptis į visuomenę pagalbos siekiant surasti galimus nusikalstamos veikos liudytojus ar nusikalstamą veiką padariusius asmenis. Būtent todėl planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą konkrečioje ikiteisminio tyrimo byloje būtina nuspręsti kiek apie tai galima pranešti visuomenei. Nagrinėjama tema yra aktuali, nes būtina apibrėžti, kokiais kriterijais vadovaujantis reikėtų nustatyti ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo santykį. Tai leistų kokybiškai atlikti ikiteisminį tyrimą, įvykdyti tyrimui keliamus uždavinius, išsaugoti visuomenės rimtį, patenkinti visuomenės teisę į žinoti, o taip pat nepakenktų proceso dalyvių teisėms ir interesams. Paslapties ir viešumo sąsajas reikėtų išnagrinėti kaip kriminalistikos mokslo taktikos instituto problema, nes taktika tai ir yra tas kelias, kuriuo reikia eiti norint pasiekti ikiteisminio tyrimo tikslus ir įvykdyti iškeltus uždavinius. Kriminalistikos taktika suprantama, kaip savarankiška kriminalistikos mokslo dalis, tyrinėjanti ir rengianti racionalius ikiteisminio tyrimo organizavimo, planingo nusikalstamų veikų tyrimo ir efektyvaus ikiteisminio tyrimo veiksmų

¹ Ancelis P. Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas.-Vilnius: Saulelė, 2007. P.8.

atlikimo bei kryptingo įrodymų rinkimo taktinius būdus ir rekomendacijas². Atsižvelgiant į šį kriminalistikos taktikos apibrėžimą, galima teigti, kad kiekvienas ikiteisminio tyrimo veiksmas turi būti kruopščiai planuojamas ir organizuojamas, nes tik tokiu būdu galima greitai ir kokybiškai atlikti ikiteisminį tyrimą konkrečioje ikiteisminio tyrimo byloje ir įvykdyti baudžiamajam procesui keliamus uždavinius. Ikiteisminio paslapties ir viešumo sąsajas, savo darbuose įvairiais rakursais palietė P. Ancelis³, R. Burda⁴, A. Barkauskas⁵, R. Jurka⁶, K. Jovaišas⁷, J. Kanapeckaitė⁸, Ž. Mišeikis⁹, S. Baliutavičius¹⁰, G. Goda¹¹, M. Kazlauskas¹², S. Kuklianskis¹³, E. Palskys¹⁴, A. Panomariovas¹⁵, T. Averjanova¹⁶, R. Belkinas¹⁷, J. Koruchovas¹⁸, E. Rossinskaja¹⁹, A. Maslovas²⁰, V. Lukaševičius²¹, D. Balašovas²², N. Balašovas²³, S. Malikovas²⁴ ir kiti.

Temos naujumas. Ši tema, t. y. ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo sąsajos, planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą, nėra ištirta, o monografijose, kriminalistikos mokomuosiuose leidiniuose, moksliniuose straipsniuose, baudžiamojo proceso kodekso komentare ir baudžiamojo proceso teisės mokomuosiuose leidiniuose yra aptarta nagrinėjant įvairiais požiūriais, atsižvelgiant į nagrinėjamas temas, paliečiant ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo santykį baudžiamajame procese.

Tyrimo objektas. Ikiteisminį tyrimą atliekančių įstaigų pareigūnai ir jų naudojami metodai, kuriais jie, atsižvelgdami į ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo santykį, šių veiksmų tarpusavio sąsajas, planuoja ir organizuoja ikiteisminį tyrimą.

Tyrimo dalykas. Teisinė ir kita literatūra, teisės aktai, kuriuose yra reglamentuojama ikiteisminio tyrimo paslaptis ir viešumas atliekant ikiteisminį tyrimą.

² Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985. P. 172

³ Ancelis P. Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas. - Vilnius: Saulelė, 2007.

⁴ Burda R., Krikščionas R. ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika. – Vilnius: LTU leidybos centras, 2004.

Burda R. Kriminalistikos taktika. - Vilnius: LTU leidybos centras, 2001.

⁵ Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. - Vilnius: LTA, 2000.

⁶ Jurka R., Jovaišas K., Kanapeckaitė J., Mišeikis Ž., Baliutavičius S. Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai. - Vilnius: Teisės institutas, 2005.

⁷ Žr. ten pat.

⁸ Žr. ten pat.

⁹ Žr. ten pat.

¹⁰ Žr. ten pat.

¹¹ Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.

¹² Žr. ten pat.

¹³ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: LPA, 1995.

¹⁴ Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985.

¹⁵ Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/LTU. - Vilnius, 2001.

¹⁶ Криминалистика / под. ред. Белкина Р. С. - Москва: НОРМА, 2001.

¹⁷ Žr. ten pat.

¹⁸ Žr. ten pat.

¹⁹ Žr. ten pat.

²⁰ Руководство по расследованию преступлений/ под. ред. Гриценко А. В. -Москва: НОРМА, 2008.

²¹ Криминалистика/ под. ред. Седовой Т. А., Эксархопуло А. А. - Санкт-Петербург: Лань, 2001.

²² Балашов Д. Н., Балашов Н. М., Маликов С. В. Криминалистика. - Москва: ИНФРА-М, 2007.

²³ Žr. ten pat.

²⁴ Žr. ten pat.

Darbo hipotezė. Visiškas ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų neskelbimas ikiteisminio tyrimo metu neleidžia įvykdyti ikiteisminiam tyrimui keliamų uždavinių ir pasiekti ikiteisminio tyrimo tikslų - tam tikrų prognozuojamų rezultatų.

Tyrimo tikslas. Ištirti ikiteisminiame tyrime pareigūnų naudojamus planavimo ir organizavimo metodus, siekiant išsiaiškinti, kaip, atsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo santykį, yra planuojamas ir organizuojamas ikiteisminis tyrimas, suformuluoti išvadas ir pasiūlymus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo sąsają, planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą, teorinius pagrindus analizuojant mokslinę literatūrą apie kriminalistinę taktiką.
2. Apžvelgti kaip praktikoje atsižvelgiama į ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo sąsajas planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą, atliekant ikiteisminio tyrimą atliekančių pareigūnų anketinę apklausą.
3. Pateikti pasiūlymus, kaip tobulinti ikiteisminio tyrimo planavimą ir organizavimą atsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo sąsajas.

Tyrimo šaltiniai ir metodai:

1. Mokslinės literatūros, artimos pasirinktai darbo temai, ir teisinių dokumentų analizės.
2. Loginis - analitinis metodas. Šiuo metodu aiškinamas teisės normų, reglamentuojančių ikiteisminį tyrimą, turinys, pateikiamos išvados bei siūlymai.
3. Sisteminis metodas. Šiuo metodu atskleistos viešumo ir ikiteisminio tyrimo paslapties sąvokos, kuriomis, kaip kriterijais, būtina vadovautis planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą.
4. Kiekybinis tyrimas – ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų anketinės apklausos, surinktų duomenų lyginamoji analizė ir apibendrinimas.

Darbe vartojamos sąvokos.

Viešumas kaip bendrasis teisės principas, kurį galima būtų apibrėžti taip: tam, kad teisė galėtų būti taikoma, galioti, ji turi būti žinoma atitinkamiems teisinių santykių, kuriems reguliuoti siekiama taikyti teisę, subjektams. Tam teisės normos turi būti paskelbtos viešai, išplatintos kaip visuomeninė informacija ir normų turinys turi būti pasiekiamas atitinkamiems santykių dalyviams. Taip pat viešumas išplaukia iš visuomeninės viešųjų struktūrų kontrolės principo. Jis taikytinas ir teisės struktūrų, teisinių organizacijų veiklai: turi būti užtikrinama galimybė visuomenei kontroliuoti organizacijų, taikančių valstybinę, teisinę prievartą, teikiančių viešąsias paslaugas ir atliekančių atitinkamas valstybines funkcijas veiklą. Viešumo principas – taip pat pagrindas užtikrinti valstybinėms struktūroms suteikiamų išteklių (lėšų, kitų vertybių) kontrolę, kadangi

didžiąją dalį valstybinių funkcijų apmoka mokesčių mokėtojai (per biudžeto paskiriamus asignavimus jų valdytojams – ministerijoms, o šios per savo padalinius - kitoms įstaigoms). Principo išimtys – žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimas (pvz., privataus gyvenimo apsauga, asmens duomenų apsauga), valstybinių paslapčių saugojimas ir kt.²⁵

Atsižvelgiant į nagrinėjamą temą, viešumą reikėtų apibrėžti ne tik kaip bendrąjį teisės principą, bet ir kaip bendrąjį teismo proceso, kuris tinka ir baudžiamajam procesui. Tai būtų:

Proceso viešumas išplaukia iš bendrojo teisės viešumo principo. Teisminių institucijų veikla turi būti vieša. Išimtys – ikiteisminio tyrimo duomenys neviešinami (asmens teisių ir laisvių apsauga – gali būti pažeista nekaltumo prezumpcija, suinteresuoti asmenys gali bylos duomenų pagrindu pasiekti bylos nutraukimo, žlugus tyrimo taktikai, sunaikinus baudžiamosios veikos įrodymus arba sudarant sąlygas kaltininkams kitaip išvengti teisinės atsakomybės). Kita išimtis – teismo sprendimo priėmimo slaptumas²⁶. Paslapties sąvoka apibrėžiama Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme. Tai:

1. **Įslaptinta informacija** – paslapčių subjekto pripažinta valstybės ar tarnybos paslaptimi informacija apie dokumentų, darbų, gaminių ar kitų objektų buvimą, esmę ar turinį, taip pat tokia paslaptimi pripažinti patys dokumentai, darbai, gaminiai ar kiti objektai.

2. **Valstybės paslaptis** – šio Įstatymo nustatyta tvarka įslaptinta politinė, karinė, žvalgybos, kontržvalgybos, teisėsaugos, mokslo ir technikos informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali sukelti grėsmę Lietuvos Respublikos suverenitetui, teritorijos vientisumui, gynybinei galiai, padaryti žalos valstybės interesams, sukelti pavojų žmogaus gyvybei. Valstybės paslapčių kategorijų sąrašą nustato šis Įstatymas.

3. **Tarnybos paslaptis** – šio Įstatymo nustatyta tvarka įslaptinta politinė, karinė, ekonominė, teisėsaugos, mokslo ir technikos informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali pakenkti valstybės ar jos institucijų interesams arba sudaryti prielaidas neteisėtam valstybės paslaptį sudarančios informacijos atskleidimui, sukelti pavojų žmogaus sveikatai. Tarnybos paslapčių kategorijų sąrašą nustato šis Įstatymas.²⁷ Apibendrinant būtų galima pasakyti, kad **ikiteisminio tyrimo paslaptis**- tai ikiteisminio tyrimo metu surinkti ir viešai neskelbtini duomenys.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 4 dalys, išvados, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, priedai.

²⁵ http://lt.wikipedia.org/wiki/Teis%C4%97s_principas žr. 2007-12-23

²⁶ http://lt.wikipedia.org/wiki/Teis%C4%97s_principas žr. 2007-12-23

²⁷ Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas 1999m. lapkričio 25d. Nr. VIII-1443, aktuali redakcija nuo 2007-04-05 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296277&p_query=&p_tr2= žr. 2007-12-23

1. IKITEISMINIO TYRIMO ORGANIZAVIMO IR PLANAVIMO TEORINIAI PAGRINDAI

G. Goda²⁸ teigia, kad teismas, nagrinėdamas bylą, gali vykdyti teisingumą tik tuomet, kai iki teismo proceso yra atliktas tam tikras parengiamasis darbas. Tas parengiamasis darbas yra atliekamas ikiteisminio tyrimo metu. Rusų mokslininkas A. V. Grinenko²⁹ apibrėžia, kad ikiteisminis tyrimas yra visų įstatymais ir poįstatyminiais aktais reglamentuotų veiksmų, atliekamų iki teismo posėdžio, visuma. Tai pirmoji baudžiamojo proceso stadija, kuri prasideda priėmus sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą ir baigiasi priimant vieną iš galimų procesinių sprendimų: bylą su kaltinamuoju aktu perduoti į teismą, tyrimą įstatymo numatytais pagrindais nutraukti, tyrimą baigti pagreitinto proceso tvarka, taip pat priėmus baudžiamąjį įsakymą, arba sprendimą taikyti priverčiamąsias medicininės priemones. Pradėjus ikiteisminį tyrimą ikiteisminio tyrimo veiksmus atlieka prokuroras arba, jo pavedimu, ikiteisminio tyrimo įstaiga (įstaigoje dirbantys ikiteisminio tyrimo pareigūnai). Pradėjus ikiteisminį tyrimą, jį atliekantys pareigūnai įgyja teisę atlikti visus procesinius veiksmus, tarp kurių yra veiksmai, leidžiantys taikyti procesinę prievartą, skirti kardomąsias priemones. Visi šie veiksmai vienaip ar kitaip apriboja asmens, įtariamo padarius nusikalstamą veiką, teises. Atliekant ikiteisminį tyrimą būtina įvykdyti šiuos uždavinius:

1. greitai ir išsamiai nustatyti visas reikšmingas nusikalstamos veikos aplinkybes,
2. nustatyti tą veiką galimai padariusį asmenį,
3. sudaryti sąlygas tinkamam bylos išnagrinėjimui teisme,
4. imtis būtinų priemonių užtikrinant proceso dalyvių teisę į žalos atlyginimą bei kitas teises.³⁰

Ikiteisminio tyrimo metu vyksta ginčas tarp dviejų pusių – pareigūnų, turinčių teisę ir pareigą surinkti ikiteisminiam tyrimui reikšmingus įrodymus ir asmens, kuris yra įtariamas nusikalstamos veikos padarymu. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad nežiūrint, kaip šis ginčas bus išspręstas, sukeliama tam tikri psichologiniai padariniai – kyla subjektyvus įsitikinimas apie tai ar ginčas vyksta laikantis teisingumo principų. Pavyzdžiui: jei tyrimas atliekamas nepamatuotai ilgai, atliekami veiksmai formalūs, daromi iš anksto žinant, jog tai jokios naudos tyrimui duoti negali, pradanginami duomenys, galintys būti įrodymais teisme, dėl ko kaltieji asmenys išvengia baudžiamosios atsakomybės, padaromos teismo klaidos, tuomet proceso šalims formuojasi įsitikinimas, kad teisingumo nėra, atsiranda pagrindas įvairioms sąmokslo teorijoms, gandams, kad teisėsaugos institucijos yra ištiesai korumpuotos, neprofesionalios ir, kad nėra prasmės, įvykus

²⁸ Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P.288.

²⁹ Руководство по расследованию преступлений/ под. ред. Гриценко А. В. -Москва: НОРМА, 2008. С.20.

³⁰ Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 289.

nusikalstamai veikai, kreiptis į tokias įstaigas pagalbos. Atsiradus tokioms nuostatoms žmonės ima nebepasitikėti valdžios institucijomis, bando ieškoti alternatyvų – kreipiasi į žiniasklaidą ar į nusikalstamų struktūrų atstovus, nes tikisi, kad jų problemos gali būti išspręstos tokiu, kad ir neteisėtu, būdu. Ikiteisminis tyrimas daro didžiulę įtaką teisingumo jausmo formavimui, nes laiko trukme ikiteisminis tyrimas dažniausiai būna daug ilgesnis už teisminį nagrinėjimą.

Ikiteisminis tyrimas yra sudėtingas procesas, kurio efektyviam organizavimui įtakos turi aiški teisinė reglamentacija, organizavimo, planavimo, vadovavimo ir kontrolės funkcijų suderinimas, ikiteisminį tyrimą atliekančių subjektų kompetencijos lygis, materialinis aprūpinimas.

1.1 Ikiteisminio tyrimo organizavimo teoriniai pagrindai

Nusikalstamų veikų tyrimas, kaip ir bet kokia kita veikla yra organizacinio pobūdžio. Tai yra įtvirtinta LR BPK, Generalinio prokuroro patvirtintose rekomendacijose (toliau- Rekomendacijos), kuriose yra reglamentuojami teisiniai įrodinėjimo pagrindai, tyrimo terminai, ikiteisminio tyrimo veiksmų atliko tvarka. Mokslininkas A. V. Dulovas³¹ teigia, kad tyrimas yra organizuojamas siekiant šių tikslų:

- Išnagrinėti pirminę informaciją,
- Koordinuoti tyrime dalyvaujančių asmenų veiksmus, panaudoti technines priemones,
- Surasti, surinkti bei išanalizuoti tyrimui svarbią informaciją,
- Sudaryti tyrimui palankias sąlygas,
- Išspręsti iškylančius taktinius uždavinius bei praktiškai pritaikyti tyrimo metodus.

Pažymime, kad ikiteisminio tyrimo metu pasiekus šiuos tikslus, tuo pačiu yra pasiekiamas pagrindinis ikiteisminio tyrimo tikslas – išaiškinama nusikalstama veika, atskleidžiama tiesa, nustatomi nusikalstamą veiką padarę asmenys ir surenkami duomenys, įrodantys jų kaltę.

Kitas mokslininkas A. N. Vasiljevas³² išsako nuomonę, kad minėtus tikslus, siekiama įgyvendinti vadovaujantis teisėtumo, vienasmeniškumo, mobilumo, intensyvumo, mokslo ir technikos panaudojimo, dinamiškumo ir vykdymo kontrolės principais, naudojant pagrindines taktikos priemones:

- Planavimo,
- Tyrime dalyvaujančių asmenų mobilizavimo, išdėstymo ir panaudojimo,
- Materialios aplinkos tyrimo organizavimo,
- Ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų bendradarbiavimo.

Kai kuriuos principus reikėtų panagrinėti plačiau:

³¹ Криминалистика/ под. ред. Дулова А. В. – Минск: НКФ Экоперспетктива, 1996. С. 273.

³² Василев А. Н. Следственная тактика. – Москва: Юридическая литература, 1976. С.143.

Teisėtumo principo tikslas, anot A. Vaišvilos³³, yra užtikrinti teisės paliepiamų vykdymą, įgyvendinimą. Tai reikalavimas, kad visi teisės subjektai (valstybės institucijos, visuomeninės organizacijos, pareigūnai, piliečiai) savo veikloje tiksliai ir besąlygiškai įgyvendintų teisės normų paliepiamus. Todėl teisėtumas - tai veikiantis įstatymas, arba įgyvendinta teisinė tvarka (teisėtvarka). Be to, teisėtumas demokratinėje visuomenėje reiškia ne tik veika, atitinkančią įstatymų reikalavimus, bet ir veika, kuri nėra priešinga kito asmens teisei.

Vienasmeniškumą reikėtų suprasti, kaip prokuroro teisę, pareigą ir atsakomybę organizuojant nusikalstamų veikų tyrimą. Prokuroras yra savarankiškas ir vadovaujasi tik įstatymu. Tokią išvadą galima padaryti išnagrinėjus teisės aktų nuostatas³⁴. Tačiau tai, cituojant S. Kuklianski³⁵, nereiškia, kad prokuroras yra paliekamas vieni vienam su nusikaltėliu ir nusikalstama veika. Šiuo atveju susiduriama su veiksmų koordinavimu ir visuomenės įtraukimu.

Mobilumo principas reiškia, kad atliekant ikiteisminį tyrimą būtinas operatyvumas, todėl tiek prokuroras, tiek ikiteisminio tyrimo pareigūnas turi būti visada pasirengę atlikti savo pareigą. Su mobilumu yra susijęs kitas principas- intensyvumas. Pasak S. Kuklianskio³⁶, intensyvumas – tai darbo tempas. Nusikalstamų veikų tyrimo intensyvumas siejamas su kiekvienu ikiteisminio tyrimo veiksmu ir viso ikiteisminio tyrimo planavimu, pasiruošimu kiekvienam ikiteisminio tyrimo veiksmui. Be to tiriant nusikalstamas veikas būtina remtis mokslo ir technikos laimėjimais, o tai yra naujo principo - **mokslo ir technikos laimėjimų** panaudojimo tiriant nusikalstamas veikas- dalis.

Ikiteisminis tyrimas – tai greit besikeičiantis procesas, jam būdingas **dinamiškumas**. Ikiteisminį tyrimą atliekantys prokurorai ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai turi stebėti besikeičiančią situaciją ir atitinkamai reaguoti. Norint tinkamai reaguoti, būtina, kad tiek prokurorai, tiek ikiteisminio tyrimo pareigūnai turėtų teisinį išsilavinimą, nuolat tobulintų savo turimas žinias, domėtusi teismų praktika, pažangia kolegų patirtimi ir pan.

Vykdyto kontrolės principas yra reglamentuotas Konstitucijoje, LR BPK, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme (toliau- Prokuratūros įstatymas) ir detalizuotas Rekomendacijoje³⁷ reiškia, kad prokuroras privalo kontroliuoti, kaip laikomasi reikalavimo ikiteisminį tyrimą atlikti per kuo trumpiausius terminus, tai pat, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai, atlikdami ikiteisminį tyrimą, nepažeidintų asmens teisių, o nustačius tokius pažeidimus, nedelsiant imtis priemonių juos pašalinti, o taip pat užtikrinti, kad nebūtų skelbiami duomenys apie

³³ Vaišvila A. Teisės teorija.- Vilnius: Justitia, 2004. P.148-149

³⁴ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291240 Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas, žr. 2008-05-13 ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2004 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. J-40 patvirtinta rekomendacija „Dėl prokuroro veiklos organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 33-1094.

³⁵ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: LPA, 1995. P. 15.

³⁶ Žr. ten pat. P. 16-17.

³⁷ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2004 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. J-40 patvirtinta rekomendacija „Dėl prokuroro veiklos organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 33-1094.

nepilnamečius įtariamuosius, nukentėjusiuosius, o ikiteisminio tyrimo duomenys – be prokuroro leidimo.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau –Konstitucija) 118 str.³⁸ skelbia, kad ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja, valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko prokuroras.

Prokuroras - pareigūnas, asmuo, palaikantis viešąjį kaltinimą, siūlantis teisme nusikaltėliui baudžiamąją bausmę; teisinė profesija. Teisme prokuroras atstovauja valstybės interesams, yra valstybės pareigūnas, justicijos tarnautojas. Prokuratūra kaip prokurorų visuma turi prižiūrėti teisingumą, jo vykdymą, užtikrinti įstatymų teisėtumą, ginti žmogaus teises ir laisves.³⁹ Tai būtų toks bendras prokuroro, kaip valstybės pareigūno apibūdinimas- toks kokį supranta paprasti žmonės. Lietuvoje prokuroro statusą nustato Prokuratūros įstatymo 11 str. 1 d. - prokuroras yra asmuo, paskirtas į prokuroro pareigas šio Įstatymo nustatyta tvarka. Prokuroro – valstybės pareigūno statusą nustato Konstitucija, įstatymai ir tarptautinės sutartys.⁴⁰

Tuo remiantis galima teigti, kad pagal dabartinę, Lietuvoje galiojančią teisę, pagrindinis asmuo, pareigūnas, kuris organizuoja ikiteisminį tyrimą baudžiamosiose bylose yra prokuroras. LR BPK prokurorui suteikia plačias teises. LR BPK 170 str. nurodyta, kad prokuroras turi teisę pats atlikti visą ikiteisminį tyrimą ar atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus, o kai ikiteisminį tyrimą ar atskirus jo veiksmus atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokuroras privalo kontroliuoti, kaip vyksta ikiteisminis tyrimas. Prokuroras duoda ikiteisminio tyrimo pareigūnams privalomus nurodymus, panaikina neteisėtus ar nepagrįstus jų nutarimus. Tik prokuroras gali kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją dėl šio teisėjo kompetencijai priskirtų veiksmų atlikimo.⁴¹ Prokuratūros įstatymo 2 str. 2 d. nurodyta, kad prokuratūra įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja, atlieka ikiteisminį tyrimą ar atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus, kontroliuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą baudžiamajame procese, koordinuoja ikiteisminio tyrimo įstaigų veiksmus tiriant nusikalstamas veikas ir t.t.⁴² To paties įstatymo 3 str. 2 d. yra nurodyta, kad prokuroras sprendimus priima savarankiškai ir vienvaldiškai, vadovaudamasis įstatymais ir protingumo principu, gerbdamas asmens teises ir laisves, laikydamasis nekaltumo prezumpcijos, taip pat principo, kad įstatymui, valstybės institucijoms ir pareigūnams visi asmenys yra lygūs nepaisant asmens socialinės ir šeiminės padėties, pareigų, užsiėmimo, įsitikinimų, pažiūrų, kilmės, rasės, lyties, tautybės, kalbos, tikėjimo ir išsilavinimo⁴³. Šios teisės normos yra

³⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija. –Vilnius: Mūsų Saulužė, 2003. P. 29

³⁹ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Prokuroras> žr. 2008-05-12

⁴⁰ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291240 Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas, žr. 2008-05-13

⁴¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=319053 Baudžiamojo proceso kodeksas žr. 2008-05-12

⁴² http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324915&p_query=&p_tr2= Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas žr. 2008-10-03

⁴³ Žr. ten pat.

teisinis pagrindas, kuriuo remdamasis prokuroras gali ir turi organizuoti ikiteisminį tyrimą. Prokurorą galima pagrįstai pavadinti ikiteisminio tyrimo bylos „šeimininku“. Ikiteisminį tyrimą organizuodamas prokuroras turi numatyti kokios priemonės ir išteklių bus naudojami atliekant konkretų ikiteisminį tyrimą. Galimybė duoti ikiteisminio tyrimo pareigūnams privalomus nurodymus, taip pat įstatymu numatyta pareiga kontroliuoti ikiteisminio tyrimo pareigūnų atliekamą ikiteisminį tyrimą padaro prokurorą konkrečių nusikalstamų veikų tyrimo organizatoriumi. S. Kuklianskis⁴⁴ teigia, kad paprastai organizavimas apibūdinamas kaip pastangų sutelkimas tam tikriems tikslams (uždaviniams) pasiekti, kaip darbo metodas. **Nusikalstamos veikos tyrimo organizavimas** - tai moksliskai pagrįstas metodas, kurios esmę sudaro nuoseklus ir kryptingas pastangų sutelkimas ikiteisminio tyrimo tikslams pasiekti. Rusų mokslininkas I. F. Krylovas⁴⁵ ikiteisminio tyrimo organizavimą supranta, kaip ekspertų dalyvavimą ikiteisminiame tyrime, taip pat kaip visumą sąlygų, kurios būtinos, norint, kad ikiteisminis tyrimas būtų atliekamas efektyviai. Tai ir aprūpinimas tarnybinėmis patalpomis, autotransportu ir ryšio priemonėmis, techninis aptarnavimas, moksliskai pagrįsto darbo režimo panaudojimas, sutvarkyta apskaita ir atsiskaitymai, aprūpinimas būtina kriminalistine technika, rašymo ir kanceliarinėmis priemonėmis, taip pat kitais darbų reikalingais dalykais. Su šia nuomone galima sutikti, tačiau tai apima tik nedidelę ikiteisminio tyrimo organizavimo dalį. R. Jurka ir kt. pažymi, kad ikiteisminio tyrimo organizavimas gali būti suprantamas plačiąja ir siaurąja prasmėmis. Ikiteisminio tyrimo organizavimas plačiąja prasme yra procesinė teisinė integruota veikla, kurios metu sujungiamos visos juridinės ir vadybos priemonės bei būdai, norint tinkamai, visapusiškai ir greitai įgyvendinti ikiteisminio tyrimo uždavinius ir tikslą. Apžvelgdami ikiteisminio tyrimo organizavimą siaurąja prasme, autoriai konstatuoja, kad tai nėra juridinė kategorija ir teigia, kad tai yra vadybos sąvoka, logiškai adaptuota baudžiamajai procesinei veiklai realizuoti⁴⁶. Šiame darbe nagrinėjamas ikiteisminio tyrimo organizavimas plačiąja prasme, kadangi be vadybinės sąvokos įeina dar dvi funkcijos - vadovavimas ikiteisminiam tyrimui ir jo kontrolė. Pažymime, kad ikiteisminio tyrimo organizavimas skiriasi nuo kitų darbų organizavimo. Atliekant ikiteisminį tyrimą yra susiduriama su visuomenei labiausiai pavojingais ir todėl baudžiamojo įstatymo draudžiamais reiškiniais - nusikalstamomis veikomis (nusikaltimais ir baudžiamaisiais nusižengimais). Tai lemia, kad ikiteisminio tyrimo metu dalyvauja dvi pusės, tarp kurių santykiai vyksta kaip nuolatinis konfliktas. Valstybės institucijų pareigūnai - prokurorai ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai - vykdydami savo pareigą stengiasi operatyviai ir išsamiai išaiškinti nusikalstamas veikas, sudaryti sąlygas, kurioms esant būtų galima teisingai taikyti įstatymo nuostatas ir būtų įvykdytas vienas iš pagrindinių baudžiamojo proceso principų - kad kiekvienas

⁴⁴ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. –Vilnius: LPA, 1995. P. 12.

⁴⁵ Криминалистика/ под. ред. Крылова И.Ф, Бастыркина А. И.- Москва: Дело, 2001. P. 449.

⁴⁶ Jurka R., Jovaišas K., Kanapeckaitė J., Mišeikis Ž., Baliutavičius S. Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai.- Vilnius: Teisės institutas, 2005. P. 22-23

nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir nė vienas nekaltas asmuo nebūtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Kita proceso pusė - asmenys, įtariami padarę nusikalstamas veikas, jų aplinkos žmonės - giminės, draugai, tyrimo metu nenustatyti bendrininkai yra suinteresuoti visokiausiais būdais suklaidinti ikiteisminį tyrimą atliekančius pareigūnus, o nukreipus tyrimą klaidinga linkme išvengti demaskavimo, o tuo pačiu ir baudžiamosios atsakomybės. Tai labiausiai pasireiškia, kai tiriamos nusikalstamos veikos, kurias padaro organizuotos nusikaltėlių grupės, nes dažnai išaiškinus nusikalstamas veikas padariusius asmenis žlunga jų nusikalstamas verslas, o tuo pačiu metu prarandamas pragyvenimo šaltinis. Nusikalstamų veikų tyrimas yra susijęs su procesinių prievartos priemonių taikymu. LR BPK procesines prievartos priemones skirsto į kardomąsias priemones ir kitas procesinės prievartos priemones.⁴⁷ Kardomųjų priemonių skyrimas yra išimtinė prokuroro ir ikiteisminio tyrimo teisėjo teisė bei pareiga. Be to prokuroras, nusprendęs, kad būtina skirti įtariamajam kardomąją priemonę, kurią pagal įstatymą gali paskirti tik ikiteisminio tyrimo teisėjas, turi iniciatyvos teisę, nes prokuroras, susipažinęs su ikiteisminio tyrimo medžiaga, sprendžia ar tikslinga pareiškimu kreipti į teismą, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas, susipažinęs su ikiteisminio tyrimo medžiaga ir teismo posėdyje išklauses suinteresuotas puses priimtų sprendimą dėl kardomosios priemonės paskyrimo. Negalima nesutikti su S. Kuklianskiu⁴⁸, kuris teigia, kad nusikaltimų tyrimo darbo pobūdis lemia organizacinio darbo svarbų momentą: iš anksto nežinoma, kokį darbą teks dirbti, kokį nusikaltimą reikės tirti. Nusikalstamų veikų tyrimo organizavimas apima ir ikiteisminio tyrimo planavimą. Organizuojant ikiteisminį tyrimą sutelkiamas prokuroro ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų pastangos ikiteisminio tyrimo tikslams pasiekti - numatomos pareigūnų pajėgos, atliekamų veiksmų eiliškumas, sudaromi ikiteisminio tyrimo planai viso tyrimo ir atskirų veiksmų ir taip toliau. Nors prokurorui LR BPK numato galimybę pačiam atlikti ikiteisminį tyrimą⁴⁹, tačiau tenka pastebėti, kad prokuroras retai ikiteisminį tyrimą atlieka pats vienas, todėl jo pagrindinė funkcija yra ikiteisminio tyrimo organizavimas. Prokuroras, susipažinęs su ikiteisminio tyrimo metu surinkta medžiaga, duoda privalomus nurodymus ikiteisminio tyrimo pareigūnui. Tokiu būdu prokuroras ikiteisminio tyrimo pareigūnams tiesiogiai vadovauja. Vadybos požiūriu toks vadovavimas yra autoritarinis veiksmas, tačiau labai paplitęs ir ypač tuomet, kai prokuratūrai ar ikiteisminio tyrimo įstaigai tenka tirti daug ikiteisminio tyrimo bylų⁵⁰. Nežiūrint to prokuroras ir ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo savo veiksmus derinti, kadangi to reikalauja ikiteisminio tyrimo specifika. S. Kuklianskis⁵¹ tiriamos bylos „šeimininku“ vadino tuometinį tardytoją, kas galiojant dabartiniam LR BPK nėra visiškai teisinga, tačiau dalis „šeimininko“ teisių

⁴⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. - Vilnius: Saulelė, 2008. P. 48 – 69.

⁴⁸ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: LPA, 1995. P. 13.

⁴⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=319053 LR BPK 170 str. 1d. žr. 2008-05-13

⁵⁰ Jurka R., Jovaišas K., Kanapeckaitė J., Mišeikis Ž., Baliutavičius S. Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai. - Vilnius: Teisės institutas, 2005. P. 25.

⁵¹ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: LPA, 1995. P. 6.

ir pareigų pas dabartinį ikiteisminio tyrimo pareigūną išliko. R. Burda taip pat yra išsakęs nuomonę, kad pagrindinė ikiteisminio tyrimo organizavimo proceso figūra yra tyrėjas, kuris vadovaudamasis teorinėmis žiniomis, įstatymais bei konkrečiais faktais organizuoja tyrimą⁵². Šiai nuomonei galima visiškai pritarti tuo atveju, kai visą ikiteisminį tyrimą atlieka pats prokuroras. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas pats betarpiškai atlieka ikiteisminį tyrimą, dėl šios priežasties visa, tyrimui galinti turėti reikšmės informacija dažniausiai pirma patenka pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, o ne pas tyrimui vadovaujantį prokurorą. Kad prokuroras galėtų tinkamai vadovauti ikiteisminiam tyrimui, duoti tinkamus nurodymus ikiteisminio tyrimo pareigūnui, vykdyti kontrolę, jis turi būti susipažinęs su visa ikiteisminio tyrimo metu gauta informacija, todėl ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo turimus duomenis perduoti prokurorui. Ikiteisminio tyrimo pareigūno statusą nustato LR BPK 18 str., kuriame nurodyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas yra ikiteisminio tyrimo įstaigoje dirbantis asmuo, kuris šios įstaigos ar jos padalinio vadovo pavedimu atlieka šio Kodekso numatytus ikiteisminio tyrimo veiksmus: siekia nustatyti nusikalstamą veiką padariusį asmenį ir tokios veikos aplinkybes⁵³. Ši įstatymo norma leidžia daryti išvadą, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs ikiteisminio tyrimo medžiagą (bylą), arba pats įstatymo nustatyta tvarka pradėjęs ikiteisminį tyrimą taip pat savo ruožtu turi organizuoti ikiteisminį tyrimą- spręsti dėl neatidėliotinių procesinių veiksmų atlikimo, informuoti prokurorą apie ikiteisminio tyrimo eigą, vykdyti prokuroro nurodymus, turi teisę duoti atskirus pavedimus kitoms ikiteisminio tyrimo įstaigoms⁵⁴. Nors iš šiuo metu galiojančių LR BPK įtvirtintų nuostatų galima daryti išvadą, kad pagrindinis ikiteisminio tyrimo pareigūno darbas yra vykdyti prokuroro duodamus pavedimus, tačiau realiame gyvenime ikiteisminio tyrimo pareigūnas toli gražu nėra ir negali būti tik aklas prokuroro duotų nurodymų vykdytojas. Dabartiniu ikiteisminio tyrimo bylos „šeimininku“ reikėtų vadinti prokuroro ir ikiteisminio tyrimo pareigūno komandą, jų duetą. Ikiteisminis tyrimas yra kūrybinis procesas, kadangi situacija gali labai greitai keistis, būtina, kartais nedelsiant, spręsti kokius ikiteisminio tyrimo veiksmus atlikti, nustatyti jų eiliškumą, suplanuoti visą ikiteisminį tyrimą ir atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus, pasirinkti tokią tyrimo taktiką, kuri leistų pačiomis mažiausiomis sąnaudomis pasiekti didžiausių rezultatų. Be to skirtingose ikiteisminio tyrimo įstaigose ikiteisminis tyrimas organizuojamas skirtingai. Ten, kur nusikalstamumo lygis yra nedidelis, nusikalstamos veikos panašios, pavyzdžiui, vyrauja turtiniai nusikaltimai, ikiteisminio tyrimo pareigūnai dirba vadinamuoju teritoriniu arba apylinkės principu - kiekvienas ikiteisminio tyrimo pareigūnas turi jam priskirtą teritoriją ir tiria visas toje teritorijoje padarytas nusikalstamas veikas. Be to dalis ikiteisminio tyrimo pareigūnų atlieka ir operatyvinį darbą, bei tiria vadinamąsias „tamsias“ ikiteisminio tyrimo bylas - bylas kuriose nėra nustatytų nusikalstamas veikas padariusių asmenų.

⁵² Burda R. Kriminalistikos taktika. - Vilnius: LTU leidybos centras, 2001. P. 59.

⁵³ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=319053 LR BPK žr. 2008-05-13

⁵⁴ Su tam tikromis išlygomis, kurios yra numatytos LR BPK 175 str. 3d.

Kiti ikiteisminio tyrimo pareigūnai specializuojasi tik tose ikiteisminio tyrimo bylose, kuriose nusikalstamas veikas padarę asmenys yra nustatyti. Didesniuose miestuose veikiančios ikiteisminio tyrimo įstaigos, pavyzdžiui, vyriausieji policijos komisariatai, organizuoja ten dirbančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbą taip vadinamu mišriuoju principu- dalis pareigūnų dirba tam tikruose padaliniuose, kurie specializuojasi tam tikrų nusikalstamų veikų tyrime. Tai būtų organizuotų nusikaltimų tyrimas, smurtinių nusikaltimų tyrimas, transporto priemonių vagysčių tyrimas, ekonominių nusikaltimų tyrimas, eismo įvykių tyrimas ir panašiai. Kita dalis pareigūnų, pavyzdžiui dirbančių teritoriniuose policijos komisariatuose, dirba teritoriniu principu- atlieka ikiteisminį tyrimą dėl nusikalstamų veikų, kurios buvo padarytos tam tikrai įstaigai priskirtoje aptarnauti teritorijoje. Visuose šiuose padaliniuose, tiek dirbančiuose pagal atskiras nusikalstamas veikas, tiek teritoriniu principu darbas yra organizuojamas taip, kad tuose padaliniuose dirbantys pareigūnai būtų suskirstyti į atskiras kategorijas- pareigūnai atliekantys ikiteisminį tyrimą ikiteisminio tyrimo bylose, kuriose nusikalstamas veikas padarę asmenys yra nenustatyti ir pareigūnai, kurie atlieka ikiteisminį tyrimą ikiteisminio tyrimo bylose, kuriose nusikalstamas veikas padarę asmenys yra nustatyti. Atsižvelgiant į darbo specifiką yra skirtingai organizuojamas ir pareigūnų darbas. Ikiteisminį tyrimą atliekančių įstaigų darbą organizuoja šių įstaigų vadovai. Į šią organizacinę darbo pasiskirstymo schemą prokurorai tiesiogiai nesikiša, nes tai yra vidinis ikiteisminį tyrimą atliekančių valstybės institucijų reikalas. Kaip pažymi V. Baršauskienė ir B. Janulevičiūtė⁵⁵, organizavimas, būdamas viena iš vadybos funkcijų, suburia pagrindinius organizacijos išteklius tam tikra tvarka ir organizuoja žmones atlikti reikalingus veiksmus. Jo tikslas yra sukurti tokius santykius tarp žmonių, kad jie galėtų produktyviai kartu dirbti ir maksimaliai patenkintų organizacijos ir savo poreikius. Apibendrinant reikėtų pritarti R. Jurkai ir kt. kurie konstatuoja, kad prokuroro organizacinė funkcija visuomet yra nukreipta ne į institucijos, o į paties proceso - ikiteisminio tyrimo - valdymą. Institucijos, šiuo atveju ikiteisminio tyrimo įstaigos, valdymu užsiima įstaigos vadovas, kurio statusas dabartiniame LR BPK neapibrėžtas. Organizavimas - tai pirminė visos veiklos dalis, nuo kurios priklauso, ar bus tinkamai vadovaujama ikiteisminiam tyrimui ir ar organizuojant tyrimą kontrolės mechanizmas veiks efektyviai. Toliau minėti autoriai išskiria aspektus, kuriais reikėtų vadovautis organizuojant ikiteisminį tyrimą:

1. planavimo metu atskleistų ikiteisminio tyrimo tikslų nustatymas ir detalizavimas;
2. veiklos krypties nustatymas atsižvelgiant į nustatytus tikslus;
3. įvairių procesinių funkcijų ikiteisminį tyrimą atliksinčiam pareigūnui pavedimas;
4. veiklos krypties ir atliekamų procesinių funkcijų koordinavimas;
5. tikslo vienybė – ar kiekvienas ikiteisminį tyrimą vykdamas pareigūnas atlieka savo funkcijas siekdamas bendro tikslo;

⁵⁵ Baršauskienė V., Janulevičiūtė B. Žmogiškieji santykiai. - Kaunas: Technologija, 1999. P.102.

6. kontrolės arba valdymo plėtotė- ar kiekvienas vadovas (prokuroras) yra atsakingas už jo vadovaujamų pareigūnų veiklą.⁵⁶

1.2 Ikteisminio tyrimo planavimo teoriniai pagrindai.

Ikteisminio tyrimo planavimas yra ikteisminio tyrimo organizavimo dalis. Kad ikteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas (tiek prokuroras, tiek ikteisminio tyrimo pareigūnas) sėkmingai galėtų atlikti ikteisminį tyrimą, jis privalo numatyti, kuo tas jo atliekamas tyrimas gali pasibaigti, anot E. Palskio⁵⁷, numatyti tyrimo perspektyvą, gerai apgalvoti kiekvieną ikteisminio tyrimo veiksmą ir visą jų sistemą, numatyti jų atlikimo laiką, vietą ir kitus aspektus. Tiriant nusikalstamas veikas, kaip ir kitų tiriamųjų veiklų metu, nėra tik paprastai konstatuojami faktai, o vyksta sudėtingas kūrybinis darbas. Tyrėjas, atlikdamas ikteisminį tyrimą, tirdamas įvykį turi nustatyti ryšius, kurie egzistuoja tarp atskirų faktų ir tiriamo įvykio, tarp to kas yra žinoma dabar ir kas buvo praėityje.⁵⁸ Tai gali būti pasiekama tik tinkamai planuojant ikteisminį tyrimą. E. Palskys pateikia apibrėžimą, kad **tyrimo planavimas** - tai toks moksliskai pagrįstas nusikalstamų veikų tyrimo metodas, kurio esmę sudaro tikslingiausių, racionaliausių ikteisminio tyrimo organizacijos ir konkrečių bylų ištyrimo būdų nužymėjimas, bylos medžiaga pagrįstų versijų iškėlimas ir patikrinimas, planingas ir kryptingas įrodymų rinkimas. Kitaip tariant planavimas - tai pareigūno, atliekančio ikteisminį tyrimą, darbo tvarkos tam tikram laikui nustatymas.⁵⁹ Ikteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas dažniausiai tiria ne vieną nusikalstamą veiką, todėl jam reikia susiplanuoti, ką jis turi atlikti konkrečioje ikteisminio tyrimo byloje ir susiplanuoti atskirus ikteisminius tyrimo veiksmus.

Remiantis rusų autoriais⁶⁰ galima teigti, kad planavimas dar nereiškia tyrimo veiklos vykdymo, tai tik prielaida, sąlygos nustatytam tikslui pasiekti. Planavimas turi organizacinę funkciją, kuri yra tyrimo uždavinių iškėlimas, būdų ir kelių jiems išspręsti nustatymas, veiksmų, reikalingų atlikti ikteisminio tyrimo metu sekos sudarymas ir taip toliau. Tyrėjo visa protinė veikla yra nukreipta viso tyrimo modeliui sudaryti. Loginis tokio planavimo pagrindas yra ikteisminio tyrimo versija. Kriminalistinės versijos- tai faktiniais duomenimis pagrįstos nusikaltimo arba atskirų jo aplinkybių prielaidos, kuriomis remiantis aiškinama bylai reikšmingų faktinių duomenų kilmė bei jų tarpusavio ryšiai ir nustatoma tiesa byloje⁶¹. Tyrimo veiksmų, kurie būtini iškeltoms versijoms patikrinti, planavimas sudaro pagrindinę tokio plano dalį. Tyrimo plane taip pat turėtų būti įtraukti ir kiti procesiniai veiksmai - pranešimo apie įtarimą įteikimas asmeniui, kuris yra įtariamas nusikalstamos veikos padarymu, priemonės dėl žalos, kuri padaryta nusikalstama veika,

⁵⁶ Jurka R., Jovaišas K., Kanapeckaitė J., Mišeikis Ž., Baliutavičius S. Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai. - Vilnius: Teisės institutas, 2005. P. 26-27.

⁵⁷ Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985. P. 182

⁵⁸ Криминалистика/ под. ред. Крылова И. Ф., Бастыркина А. И.- Москва: Дело, 2001. С.448.

⁵⁹ Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985. P. 182.

⁶⁰ Криминалистика / под. ред. Белкина Р. С. - Москва: НОРМА, 2001. С.475.

⁶¹ Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. - Vilnius: LTA, 2000. P. 7

atlyginimo, pripažinimas nukentėjusiuoju, o taip pat turėtų būti nurodyti organizaciniai - techniniai veiksmai. Tačiau yra ne vien tik loginis planavimo pagrindas. Kiti planavimo pagrindai yra procesiniai ir taktiniai.

Procesiniai pagrindai - tai įstatymo normos, numatančios privalomus procesinius veiksmus, kuriuos būtina atlikti per tam tikrą įstatymo nustatytą terminą.

Taktiniai pagrindai - tai būtų tas sumanymas, kuriuo vadovaujasi tyrėjas, nustatydamas tam tikrų procesinių veiksmų atlikimo laiką, versijų patikrinimo seką, bendradarbiavimo formas su operatyvinį darbą atliekančiais pareigūnais. Planavimas turi savo tikslus, priežastis, sąlygas, turinį, tyrimo planavimo etapus ir formas. Tyrimo planavimas remiasi tam tikrais principais. E. Palskys, kaip svarbiausius planavimo principus išskyrė individualumą, pagrįstumą, dinamiškumą, optimalumą.⁶² S. Kuklianskis šį sąrašą papildė, nuroydamas dar tokius ikiteisminio tyrimo planavimo principus: konkretumą, realumą, perimamumą.⁶³ Rusų autoriaus A. S. Železniako⁶⁴ nuomone, pagrindiniai planavimo principai yra konkretumas, individualumas, dinamiškumas, o kitas rusų mokslininkas I. F. Krylovas⁶⁵ be visų išvardintų principų nurodė dar ir savalaikiškumo principą. Visus šiuos principus aptarkime plačiau:

Individualumas reiškia, kad kiekviena nusikalstama veika yra individuali, savotiškai unikali, todėl kiekviena ikiteisminio tyrimo situacija yra individuali, todėl ir ikiteisminio tyrimas turi būti individualus, tai yra planuojant ikiteisminį tyrimą turi būti atsižvelgiama į tuos tiriamos nusikalstamos veikos aspektus, išskiriančius situaciją iš panašių kitų situacijų. Planuojant tokį tyrimą būtina remtis ir analogijomis, ir kriminalistikos rekomendacijomis, tačiau tai būtina kūrybiškai pritaikyti. Planuoti pagal šabloną ne visada galima, o kartais, anot Samuelio Kuklianskio, toks šablonas gali būti ir žalingas.⁶⁶

Dinamiškumo principas reiškia, kad sudarytas tyrimo planas negali būti nekeičiamas, statiškas, jis turi keistis kartu su besikeičiančia situacija. Praktika rodo, kad įgyvendinant planą tenka jį keisti, net keičiant jo esminius momentus, todėl sudaryto tyrimo plano niekada negalima vertinti kaip galutinio. Tyrimo metu yra kuriamos versijos, kurios paskui tikrinamos, po ko gali būti atmetamos ir jų vietoje kuriamos naujos ir procesas vėl kartojamas. Nuolatinis koregavimas yra principinė ikiteisminio tyrimo plano savybė.⁶⁷

Pagrįstumo principo esmė yra ta, kad planuojamos priemonės- ikiteisminio tyrimo veiksmai- turi būti paremtos ikiteisminio tyrimo metu surinkta medžiaga, o ne spėlionėmis. Tačiau

⁶² Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985. P.183.

⁶³ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: LPA, 1995. P. 26.

⁶⁴ Железняк А. С. Криминалистика. Тактико методические основы уголовного судопроизводства (досудебная стадия). - Москва: МГИУ, 2007. С. 95.

⁶⁵ Криминалистика/ под. ред. Крылова И. Ф., Бастыркина А. И. - Москва: Дело, 2001. С. 450.

⁶⁶ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: LPA, 1995. P. 26.

⁶⁷ Железняк А. С. Криминалистика. Тактико методические основы уголовного судопроизводства (досудебная стадия). - Москва: МГИУ, 2007. С. 96.

būtina atsižvelgti į tai, kad spėlionės gali būti pagrįstos ikiteisminio tyrimo metu surinkta medžiaga, kadangi spėlionės apie galimus nusikalstamą veiką padariusius asmenis, kitas tyrimo aplinkybes yra ne kas kita, kaip kriminalinių versijų kėlimas ir jų tikrinimas.

Realumo principas pasireiškia tuo, kad, kad visi planuojami veiksmai turi būti realiai įgyvendinami, nes negalima planuoti ikiteisminio tyrimo veiksmų, kurių realiai nėra galimybės įgyvendinti.

Konkretumo principo esmė ta, kad neturi būti planuojamos iki smulkmenų nesukonkretinti, pernelyg bendri ikiteisminio tyrimo veiksmai, kuriuos būtų galima dviprasmiškai suprasti.

Nusikalstamų veikų tyrimo planavimo perimamumo principas- tai planuojamų veiksmų vientisumas, jie turi būti įgyvendinami vienas po kito, turi būti tarpusavyje susieti, logiški. Taktiniai veiksmai turi padėti pasiekti nusikalstamų veikų tyrimo strateginius tikslus.

Optimalumo principas sako, kad planuojant darbą iš visų galimų nusikalstamos veikos tyrimo krypčių būtina pasirinkti pačią optimaliausią. S. Kuklianskis⁶⁸ pabrėžia, kad tokiu atveju turėtų būti atsižvelgta į kriminalistikos versijų tyrimo, neatidėliotinę tardymo (ikiteisminio tyrimo) veiksmų atlikimo eiliškumą ir kitas rekomendacijas. Kai yra keli nusikalstamų veikų variantai, negalima apsiriboti vienu ignoruojant kitus.

Planavimo **savalaikiškumo** principas išplaukia iš plano paskirties. Jeigu planas ikiteisminio tyrimo metu sudaromas per anksti ar per vėlai jis neįvykdo savo funkcijos. Pirmuoju atveju tyrėjas gali lengvai apsirikti pasirinkdamas teisingą tyrimo kryptį, antruoju atveju tyrimas gali tapti beprasmiškas, nes tyrėjas gali nepastebėti aplinkybių, kurių vėliau atkurti gali nepavykti.⁶⁹

Toliau būtina atkreipti dėmesį į tyrimo planavimo būdus. Kiekvienam ikiteisminiam tyrimui turėtų būti sudaromas vieningas tyrimo planas ir atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų planai. Visų tyrėjo turimų ikiteisminių tyrimų planavimui naudotinas kalendorinis planas. I. F. Krylovas⁷⁰ ikiteisminio tyrimo planus pagal planavimo formą skirsto į rašytinius ir nerašytinius. R. Burdos⁷¹ nuomone be rašytinės formos yra dar grafinė, loginė ir mišri. Galima pritarti I. F. Krylovui⁷², kad rašytinė plano forma yra daug pranašesnė už nerašytinę, kadangi net patyręs tyrėjas, galintis mintinai sudaryti gerai apgalvotą nerašytinį planą, dažnai mintyse negali prisiminti visų tokio plano detalių. Rašytinį tyrimo planą galime pavadinti tyrimo modelio, kurį mintyse susidaro tyrimą atliekantis tyrėjas, atspindžiu.⁷³ Šiai I. F. Krylovo nuomonei pritaria ir E. Palskys⁷⁴, kuris dar pažymi, kad tyrimo planą geriau sudaryti raštu, ypač tiriant sudėtingas, daugiaepizodes bylas.

⁶⁸ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. –Vilnius: LPA, 1995. P. 27.

⁶⁹ Криминалистика/ под. ред. Крылова И.Ф, Бастыркина А. И.- Москва: Дело, 2001. P. 450.

⁷⁰ Žr. ten pat. P. 451

⁷¹ Burda R., Krikščionas R. ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika. –Vilnius: LTU leidybos centras, 2004. P. 19.

⁷² Криминалистика/ под. ред. Крылова И.Ф, Бастыркина А. И.- Москва: Дело, 2001. P. 452.

⁷³ Криминалистика / под. ред. Белкина Р. С. - Москва: НОРМА, 2001. С. 475.

⁷⁴ Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985. P.185.

Kaip jau buvo minėta, loginis ikiteisminio tyrimo planavimo pagrindas yra kriminalistinė versija. Kriminalistinių versijų reikšmė planuojant ikiteisminį tyrimą pasireiškia tuo, kad jomis remiantis yra modeliuojamas nusikalstamos veikos padarymo mechanizmas. Tokiu būdu atsiranda galimybė nustatyti nusikalstamos veikos tyrimo kryptis ir logiškai pagrįsti nusikalstamos veikos nagrinėjimą. A. Barkauskas⁷⁵ atkreipia dėmesį tai, kad jeigu nėra versijų ir bylai reikšmingų faktinių duomenų nustatymo tyrimo plano, nusikaltimo tyrimas tampa chaotiškas, atsitiktinio pobūdžio ir todėl atsiranda didelė galimybė suklysti. Kriminalistinė versija yra tam tikras spėjimas, kurį daro tyrėjas, remdamasis savo intuicija ir vaizduote, taikydamas turimas teorines ir praktines žinias, vertindamas tiriamą reiškinį ar objektą, tokiu būdu įsivaizduodamas kaip vyko tiriamas įvykis. Kriminalistinė versija savo prigimtimi yra hipotezė - mokliškai neįrodytas, patikrinimo reikalingas spėjimas ir juo paremtas ko aiškinimas.⁷⁶ A. Barkauskas⁷⁷ siūlo kriminalistines versijas analizuoti kaip dalinės hipotezės atmainą, tai yra kaip spėjimą, aiškinantį atskirus faktus ar reiškinius. Tas pats autorius⁷⁸ išvardija pagrindinius hipotezės ir kriminalistinės versijos skirtumus:

1. Kriminalistinės versijos keliamos ir taikomos specifinėje praktikos srityje - tiriant nusikaltimus. Kriminalistinių versijų paskirtis yra padėti nustatyti byloje tiesą. Versijos turi padėti nustatyti visas tiriamo įvykio priežastis ir aplinkybes.

2. Kriminalistinių versijų turinį sudaro bylai reikšmingi faktai ir aplinkybės. Versijos aiškina tik reikšmingas bylos aplinkybes bei faktinius duomenis, o reikšmingumą turi nustatyti pats tyrėjas, atsižvelgdamas į kitus bylos duomenis ir tiriamo įvykio aplinkybes, o tai priklauso nuo jo teisinės sąmonės, turimų teisinių žinių ir praktinės patirties.

3. Specifiniai kriminalistinių versijų tikrinimo būdai - įstatymo nustatyta tvarka renkant bylai reikšmingus įrodymus. Ikitteisminiam tyrimui būdinga tai, kad jį reglamentuoja įstatymo - LR BPK normos, įrodymų rinkimas bei tyrimo terminai. Nuo to tiesiogiai priklauso kokiais būdais bus tikrinamos versijos ir per kokius terminus tai reikės padaryti.

4. Kriminalistinių versijų tikrinimo metu nusikaltimo tyrėjas gali susidurti su nusikaltimo tyrimo rezultatais suinteresuotų asmenų pasipriešinimu, nes nukentėjusiųjų ir įtariamųjų interesai yra visiškai priešingi. Kai nukentėjusioji pusė siekia moralinės ir materialinės žalos atlyginimo, kita pusė – įtariamieji - dažniausiai stengiasi išvengti padarytos žalos atlyginimo ir galimos bausmės. Tyrėjas susiduria su psichologiniu pasipriešinimu. Tai pasireiškia melagingų parodymų davimu, kai tyrėjas yra klaidinamas ir priešiškažiūrima ne tik į tyrėjo pareigas, bet ir į patį tyrėją, jo asmenį. Šie veiksniai tiriančiam asmeniui daro neigiamą psichologinį poveikį.

⁷⁵ Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. - Vilnius: LTA, 2000. P. 7.

⁷⁶ <http://terminu.zodynas.info/hipoteze> žr. 2008-10-05.

⁷⁷ Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. - Vilnius: LTA, 2000. P. 8.

⁷⁸ žr. ten pat. P. 9-10.

5. Autorystė. Kriminalistines versijas kelia asmenys, kuriems įstatymu yra pavesta atlikti ikiteisminį tyrimą (prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas), proceso dalyviai, padedantys nustatyti bylai reikšmingus faktinius duomenis, kuriais remdamiesi daro išvadas (specialistas, ekspertai), kiti proceso dalyviai (nukentėjusieji, liudytojai, įtariamieji, gynėjai).

A. G. Filipovas⁷⁹, apibrėždamas autorystę, rašo, kad versija gali būti tik toks spėjimas apie tiriamą įvykį, kurį tyrėjas ar kitas asmuo, turintis valdingus įgaliojimus atliekamame tyrime (LR BPK atveju - prokuroras), nusprendžia tikrinti. Dėl šios priežasties A. G. Filipovas iškelia specifinį kriminalistinės versijos bruožą - autoritarizmą, kuris, autoriaus nuomone, yra svarbiausias kriminalistinės versijos požymis, skiriantis versiją nuo hipotezės.

Žinant, kad iškeltos ikiteisminio tyrimo metu kriminalistinės versijos yra tik tikėtino pobūdžio ir todėl tik tikėtina gali atskleisti tiriamos konkrečios nusikalstamos veiklos aplinkybes, reikalinga tyrimo metu iškeltas versijas tikrinti. Tikrinti galima atliekant procesinius, operatyvines paieškos ir kitus veiksmus. Tokiu būdu nustatomi konkretūs faktai, kuriais remiantis jau galima patvirtinti iškeltas versijas ar jas paneigti. Kad šis tikrinimas nebūtų padrikas, stichiškas, visus tikrinimo veiksmus būtina planuoti. Anot A. Barkausko, versijų ir nusikaltimo tyrimo plano santykį būtų galima apibūdinti taip: versijų pagrindą sudaro klausimai, kuriuos reikia iširti, o nusikaltimo tyrimo plano pagrindą sudaro versijos, kurias reikia patikrinti.⁸⁰ Nusikalstamos veikos tyrėjo veikla yra ne kas kita, kaip įrodinėjimo procesas, kadangi ikiteisminio tyrimo esmė yra surinkti duomenis, kuriuos teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą, galėtų įvertinti kaip įrodymus, kuriais remiantis galėtų priimti teisingą ir teisėtą procesinį sprendimą. Įrodinėjimo procesas priklauso nuo keliamų kriminalistinių versijų, todėl sudarant ikiteisminio tyrimo planą jame reikia parodyti pagrindinius darbo su versijomis elementus: versijų kėlimų pagrindus (nurodyti konkrečius faktus, kuriais remiantis iškelta versija); ikiteisminiam tyrimui reikšmingų aplinkybių tyrimą, kas dažniausiai yra pateikiama klausimų forma; duomenų, kurie vėliau galėtų būti vertinami, kaip įrodymai, šaltinių nustatymą, būdų ir priemonių jiems nustatyti parinkimą; pažymėti ikiteisminio tyrimo ir kitų paieškos veiksmus ir priemones, kuriomis nustatomi tyrimui reikšmingų duomenų šaltiniai; atliekamų ikiteisminių tyrimo veiksmų atlikimo terminus, kurie gali būti skirtingi, nes yra priklausomi nuo ikiteisminį tyrimą atliekančio pareigūno darbo krūvio, atliekamo ikiteisminio tyrimo ypatumo, tačiau būtina pažymint terminus, būtina atsižvelgti į LR BPK reikalavimus, kurie nurodo griežtus tam tikrų veiksmų atlikimo terminus, kaip antai: įtariamojo laikinojo sulaikymo trukmės, sulaikyto įtariamojo apklausos; patikrintų kriminalistinių versijų įvertinimą, kadangi atlikus ikiteisminio tyrimo ir kitus paieškos veiksmus surenkami tam tikri duomenis, kuriuos įvertinus iškeltas versijas galima patvirtinti arba tai tampa pagrindu kelti naujoms versijoms.

⁷⁹ Филипов А. Г. Проблемы криминалистики. Избранные статьи. - Москва: Юрлитинформ, 2007. С. 100.

⁸⁰ Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. - Vilnius: LTA, 2000. P. 45.

Atsižvelgiant į tai, kad versijų kėlimas yra loginis mąstymo procesas, o versijų tikrinimas- praktinis procesas, kurio metu atliekant procesinius ir operatyvinius veiksmus tikrinami iškeltų versijų sekmenys, kurias remiantis nustatomas versijų teisingumas arba klaidingumas. Toliau turimas, ar naujai iškeltas versijas būtina tikrinti. Tikrinimo procesą sudaro keletas etapų. Tai iškeltų versijų loginis tyrimas, dažniausiai naudojant dedukcinį samprotavimą⁸¹, kai iš teisingų prielaidų turime gauti teisingą išvadą, praktinis iš versijų išvestų sekmenų tikrinimas, nustatant klausimus ir planuojant tyrimą ir versijų teisingumo ar klaidingumo nustatymas, kadangi teisingas, objektyvus tikrovę atitinkantis įvykio ar reiškinių traktavimas gali būti tik vienas.⁸² Planuojant nusikalstamos veikos tyrimą reikia atsižvelgti į tam tikras taktines taisykles: visos ikiteisminio tyrimo plane numatytos versijos turi būti tikrinamos lygiagrečiai, vienu metu, nes iš pradžių niekada nebūna aišku, kuri versija pasitvirtins. Jokiu būdu negalima tirti tik vienos versijos, o kitas atidėti ir laukti ar pirmoji versija pasitvirtins, ar nepasitvirtins. Šio reikalavimo laikymasis užtikrina tinkamiausią tyrimo tempą, darbo laiko ekonomiskumą, taip pat užtikrina mažesnę tikimybę, kad įrodymai dings ar bus sunaikinti. Be to tikrinant versijas turi būti gauti atsakymai į visus esminius klausimus. Tik tada galima daryti išvadą, ar versija pasitvirtina ar ne. Būtina patikrinti visų versijų visus sekmenis, kadangi jeigu bus tikrinama tik dalis iš versijos išvestų sekmenų, tai bus neįmanoma teigti, kad pasitvirtinusi versija atitinka tikrovę.⁸³ Ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas turi būti objektyvus ir nešališkas, nes reikalinga atsižvelgti į tai, kad iškelta kriminalistinė versija vis dėlto yra tam tikra, faktiniais duomenimis pilnai nepatvirtinta prielaida, todėl į ją būtina žiūrėti kritiškai. Jei tyrėjas nesugeba išlikti objektyviu ir nešališku, versijas rinksis savo subjektyvia nuožiūra, rinks tik tokius duomenis, kurie patvirtins tik tos, jo pasirinktos versijos teisingumą, o kitus duomenis ignoruos, tai tuomet ikiteisminis tyrimas bus atliktas šališkai ir neobjektyviai, gali būti šiurkščiai pažeistos žmonių teisės, nes tokiu atveju gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn nekalti asmenys, arba bausmės gali išvengti nusikalstamą veiką padarę asmenys. Toks pat objektyvumo ir nešališkumo reikalavimas yra taikytinas ir tyrimą organizuojančiam, jam vadovaujančiam ir kontroliuojančiam prokurorui, kadangi jam įstatymais suteiktos daug didesnės teisės, tuo pačiu didesnė ir jo atsakomybė už jo padarytus veiksmus.

Rusų autoriai D. N. Balašovas, N. M. Balašovas, S.V. Malikovas siūlo tyrimo planavimą atlikti tokiu būdu:

1. Pirminių tyrimo veiksmų ir paieškos priemonių planavimas;
2. Vėlesnių tyrimo ir kitų veiksmų planavimas;

⁸¹ dedukcija - vieno sprendimo išvedimas iš kito pagal logikos dėsnius <http://terminu.zodynas.info/dedukcija> žr. 2008-10-05

⁸² Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. - Vilnius: LTA, 2000. P. 51.

⁸³ Žr. ten pat. P. 50 ir į Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985. P. 188.

3. Tyrimo pabaigos planavimas.⁸⁴

Rusų mokslininkas A. S. Železniakas⁸⁵ siūlo nusikalstamos veikos tyrimo planavimą pradėti tik patikrinus pirminius duomenis, surinktus tikrinant pranešimą apie nusikalstamą veiką, ir atlikus tų duomenų analizę. Tokiu būdu sukuriama pagrindas kelti pirminėms tyrimo versijoms. Iškelus pirmines, bendrojo pobūdžio versijas, jos yra tikrinamos. Siekiant nustatyti tikrinamų versijų eiliškumą būtina atsižvelgti į tam tikras aplinkybes:

- Iš pat pradžių yra tikrinamos visos galimos versijos, tačiau pirmiausia yra iškeliamos ir tikrinamos labiausiai galimos konkrečioje situacijoje;
- Nustatoma tyrimo įvykio priežastis, daranti tiesioginę įtaką nusikalstamos veikos padariniams, nusikalstamos veikos kvalifikavimui (pavyzdžiui: dėl ko kilo gaisras, dėl ko mirė žmogus ir t.t.);
- Nustačius nusikalstamos veikos faktą, tačiau nenustačius nusikalstamą veiką padariusių asmenų, reikia nustatyti konkretų asmenį, kurį galima įtarti nusikalstamos veikos padarymu;
- Jei yra nustatytas įtariamasis, būtina aiškintis ar tikrai tas asmuo galėjo padaryti tiriamą nusikalstamą veiką;
- Neatidėliotinai turi būti atliekami tokie ikiteisminio tyrimo veiksmai, kaip įvykio vietos apžiūra, įtariamojo asmens sulaikymas, pranešimo apie įtarimą įtariamajam įteikimas, įtariamojo apklausa, kratos ir kiti veiksmai, kurių savalaikiai neatlikus, galima prarasti duomenis, kurie teisme gali būti vertinami kaip įrodymai;
- Turint patikimų duomenų taip pat būtina planuoti veiksmus, kurie padėtų atlyginti padarytą žalą (kratos, poėmiai, laikinas nuosavybės teisių apribojimas);
- Vėlesniuose tyrimo planavimo etapuose yra planuojama tokie veiksmai, kaip įtariamo asmens paieška, priešasčių ir sąlygų, dėl ko buvo padaryta nusikalstama veika, išaiškinimas, proceso dalyvių supažindinimo su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga tvarkos nustatymas.

Panašiai planuoti ikiteisminį tyrimą siūlo ir E. Palskys.⁸⁶ Atliekant tyrimo planavimą iš pradžių turėtų būti sudaromas bendrasis ikiteisminio tyrimo planas. Rašytinio plano struktūra ir turinys priklauso nuo tiriamos nusikalstamos veikos aplinkybių. Vienais atvejais plane pakanka tik išvardinti būtinus atlikti veiksmus ir nurodyti terminus, kitais reikalinga parengti planą, kuris aprėptų kuo daugiau klausimų. A. S. Železniakas⁸⁷ pateikia tyrimo plano pavyzdį, nurodydamas, kad tyrimo plane turėtų būti: ikiteisminio tyrimo bylos pavadinimas ir numeris, ikiteisminio tyrimo

⁸⁴ Балашов Д. Н., Балашов Н. М., Маликов С. В. Криминалистика. - Москва: ИНФРА-М, 2007. С.218

⁸⁵ Железняк А. С. Криминалистика. Тактико методические основы уголовного судопроизводства (досудебная стадия).-Москва: МГИУ, 2007. С. 97.

⁸⁶ Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985. P. 185.

⁸⁷ Железняк А.С. Криминалистика. Тактико методические основы уголовного судопроизводства (досудебная стадия). - Москва: МГИУ, 2007. С. 98.

pradėjimo data ir data, nuo kada tyrėjas atlieka ikiteisminį tyrimą, numatomas ikiteisminio tyrimo baigimo terminas, asmuo (asmenys) kuris kai įtariamasis buvo laikinai sulaikytas, sulaikymo data, klausimai į kuriuos reikėtų atsakyti prieš kelias kriminalistines versijas. Kitose plano grafose reikėtų nurodyti epizodo numerį, tyrimo versiją, klausimai, į kuriuos tyrimo metu reikėtų atsakyti, būtinosios priemonės, priemonių atlikimo terminai, vykdytojai, atžymos apie priemonių įvykdymą, arba kokie tyrimo rezultatai pasiekti atlikus konkrečią priemonę. E. Palskys⁸⁸, R. Burda⁸⁹, A. V. Guseva ir T. A. Raseckaja⁹⁰ pateikia panašius planų pavyzdžius, kuriais visais galima naudotis planuojant ikiteisminį tyrimą.

LR BPK 176 str. 1 d. reikalauja, kad ikiteisminis tyrimas turi būti atliekamas per kuo trumpiausius terminus.⁹¹ Vykdamas šiuos įstatymo reikalavimus susiduriama su tyrėjo, atliekančio ikiteisminį tyrimą, darbo laiko planavimo problema. Sudarant ikiteisminio tyrimo planus, būtina tinkamai suplanuoti pareigūno darbo laiką. Rusų autorius G. A. Archangelskis⁹² pastebi, kad žmogaus sąmonė sėkmingai gali dirbti tik su vienu objektu: byla, mintimi, dokumentu. Pasąmonė gali kontroliuoti nuo 5 iki 9 objektų. Vadinasi, užsiimant viena, pačia svarbiausia problema, savo akiratyje galima laikyti dar 5-9 problemas, bet ne daugiau. Objektai iš sąmonės lengvai pereina į sąmonę, todėl autorius siūlo sąmonėje laikyti darbus, kuriuos planuojama atlikti artimiausiu laiku. Kol sąmonė dirba su viena problema, sąmonė dirba su visomis kitomis problemomis. Pagrindinė klaida, kurias daro žmonės, tai kad jie bando išlaikyti sąmonėje ir sąmonėje daug daugiau problemų, nei ten gali tilpti. Efektyvus uždavinių sprendimo menas yra tame, kad nėra bandoma spręsti viskas iš karto, o sprendžiama viena problema, užmiršus visas kitas. Tai dar kartą įrodo, kad atliekant ikiteisminį tyrimą būtinas darbo planas, ir tokį planą turi daryti ne prokuroras ikiteisminio tyrimo pareigūnui, o pats ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atsižvelgdamas į prokuroro jam duodamus nurodymus ikiteisminio tyrimo byloje. Planai turėtų būtų daromi dienai, savaitei, mėnesiui. Planuojant būtinai turi būti sudėlioti prioritetai. Žinant žmogaus fizines savybes, reikalavimus ikiteisminio tyrimo planams, galima taip suplanuoti tyrėjo darbą, kad tyrimas, tuos planus vykdamas, bus atliktas maksimaliai efektyviai, taip pat bus įvykdyti visi ikiteisminiam tyrimui keliami uždaviniai, pasiekti tikslai.

1.3 Tyrimo situacijos reikšmė planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą

Tiriant nusikalstamas veikas yra susiduriama su daugeliu aplinkybių, kurios būdamos tarpusavyje glaudžiai susiję, daro didžiulę įtaką tyrimo procesui. A. S. Železniakas⁹³ siūlo tyrimo

⁸⁸ Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. - Vilnius: Mintis, 1985. P. 184.

⁸⁹ Burda R., Krikščiūnas R. ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika. – Vilnius: LTU leidybos centras, 2004. P. 1.

⁹⁰ Гусева А. В., Рассецкая Т. А. Криминалистика. - Москва: Приор издат, 2005. С. 32.

⁹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. - Vilnius: Saulelė, 2008. P. 74.

⁹² Архангельский Г. А. Организация времени. - Санкт-Петербург: Питер, 2008. С. 102.

⁹³ Железник А.С. Криминалистика. Тактико-методические основы уголовного судопроизводства (досудебная стадия). - Москва: МГИУ, 2007. С. 91.

situaciją apibrėžti, kaip visumą duomenų apie nusikalstamą veiką bendrai, apie atskirus nusikalstamos veikos epizodus, arba apie atskiras tiriamos bylos aplinkybes, kuriomis disponuoja tyrėjas tam tikru tyrimo metu. R. Burda⁹⁴, remdamasis R. S. Belkinu, S. Kuklianskiu, teigia, kad jam yra priimtinesnė nuomonė, jog tyrimo situacija - tai tam tikrų aplinkybių, kuriomis apibrėžtu laiku vyksta tyrimas, visuma. Iš esmės tai tapatūs apibrėžimai ir kokių nors ginčų dėl to nekylo. Tyrimo situacija – tai nuolat besikeičianti ikiteisminio tyrimo būseną. Pasak R. Burdos⁹⁵, tyrimo situacija formuojasi veikiamą objektyvių ir subjektyvių veiksnių. Objektyvūs veiksniai- tai informacinio pobūdžio veiksniai, kurie atspindi duomenų (apie įvykio aplinkybes), gautų iš procesinių ir kitų šaltinių, turinį ir apimtį. Šie veiksniai nuo tyrimo dalyvių valios nepriklauso. Pavyzdžiui: nusikalstamos veikos pobūdis, tyrėjo turimos informacijos pobūdis ir pan. Subjektyvūs veiksniai – tai tokie veiksniai, kurie gali priklausyti nuo tyrėjo ar kitų asmenų valios. Tai ir asmenų, dalyvaujančių tyrime, tarp jų ir tyrėjo, psichologinė būseną, asmeniniai bruožai, įtariamojo pastangos sutrukdyti nustatyti tiesą ir t. t. A. V. Guseva ir T. A. Raseckaja⁹⁶ nurodo, kad tyrimo situacija apima psichologinius, informacinius, taktinius, procesinius, organizacinius - techninius aspektus.

1. Psichologiniai aspektai - tai tyrėjo požiūris į ikiteisminio tyrimo eigą, jo santykiai su konfliktuojančiomis šalimis.
2. Informacinę bazę sudaro tyrėjo turima informacija apie tiriamą įvykį ir nusikalstamą veiką padariusius asmenis, o taip pat tų asmenų turima informacija apie tyrimo eigą.
3. Taktiniai aspektai - tai tyrimo metu surinkti duomenys, kurie gali būti vertinami, kaip įrodymai, remiantis šiais duomenimis parinktos procesinės prievartos priemonės asmenims, įtariamiems nusikalstamos veikos padarymu, tinkamas ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimas.
4. Organizaciniai - techniniai aspektai parodo kiek tyrėjas yra materialiai aprūpintas būtinomis priemonėmis tinkamam ikiteisminiam tyrimui atlikti.

Visi šie aspektai, jų visuma, apibūdina ir suteikia individualių bruožų tyrimo situacijai. Autoriai R. Burda⁹⁷, A. S. Železniakas⁹⁸ pažymi, kad tyrimo situacijos gali būti tipinės, konfliktinės, nekonfliktinės. Jis dar išskiria konkrečią tyrimo situaciją, būdingą konkrečiam ikiteisminiam tyrimui.

⁹⁴ Burda R. Kriminalistikos taktika. - Vilnius:LTU leidybos centras, 2001. P. 68.

⁹⁵ Žr. ten pat. P. 69.

⁹⁶ Гусева А. В., Рассецкая Т. А. Криминалистика. - Москва: Приор издат, 2005. С. 22-23.

⁹⁷ Burda R. Kriminalistikos taktika. - Vilnius: LTU leidybos centras, 2001. P. 70-71.

⁹⁸ Железник А.С. Криминалистика. Тактико методические основы уголовного судопроизводства (досудебная стадия).-Москва: МГИУ, 2007. С. 92-93.

Planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą būtina kuo tiksliau nustatyti galimą tyrimo situaciją ir suplanuoti priemones, kurios galėtų užkirsti tam tikrų aplinkybių, pasireiškiančių konkrečioje tyrimo situacijoje galimą neigiamą poveikį atliekamam ikiteisminiam tyrimui.

1.4 Ikteisminio tyrimo planavimo ir organizavimo vertinimas: praktinis tyrimas

Atlikus teorinę ikiteisminio tyrimo planavimo ir organizavimo analizę teisiniu aspektu, galima padaryti prielaidą, kad LR BPK nurodytos ikiteisminio tyrimo organizavimo ir planavimo funkcijos neatitinka realiame gyvenime vykstančių procesų. Siekiant išsiaiškinti ikiteisminio tyrimo organizavimo ir planavimo praktines problemas, buvo atlikta ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų – prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų – sociologinė apklausa. Anketavimas, kurį sudarė atvirojo ir uždarojo pobūdžio klausimai, padėjo išsiaiškinti, kaip praktinėje veikloje yra organizuojamas ir planuojamas ikiteisminis tyrimas, kaip organizavimo ir planavimo problemas supranta prokurorai ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai. Praktiniame tyrime (anoniminiame anketavime) dalyvavo viena respondentų grupė – ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai, kurią galima būtų padalinti į dvi grupes – prokurus ir ikiteisminio tyrimo įstaigų (daugiausia policijos) pareigūnus. Išdalinus anketas su klausimais (žr. 1 priedą), buvo apklausti 103 respondentai, iš kurių – 23 prokurorai ir 80 ikiteisminio tyrimo pareigūnai.

Siekiant išsiaiškinti, kokia ikiteisminio tyrimo organizavimo ir planavimo praktika formuojasi, anketos buvo platintos skirtingose apskrityse. Anketose buvo apimti dviejų grupių klausimai apie ikiteisminio tyrimo organizavimo ir planavimo atlikimą, atsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo paslaptį ir viešumą, taip pat į anketas užpildžiusius respondentus, jų demografinius duomenis. Demografiniai respondentų duomenys (darbovietė, išsilavinimas, darbo stažas tarnyboje, darbo stažas atliekant ikiteisminį tyrimą) padėjo suvokti bei tinkamai interpretuoti pagrindinių klausimų kryptingumą, tendencingumą ir objektyvumą⁹⁹.

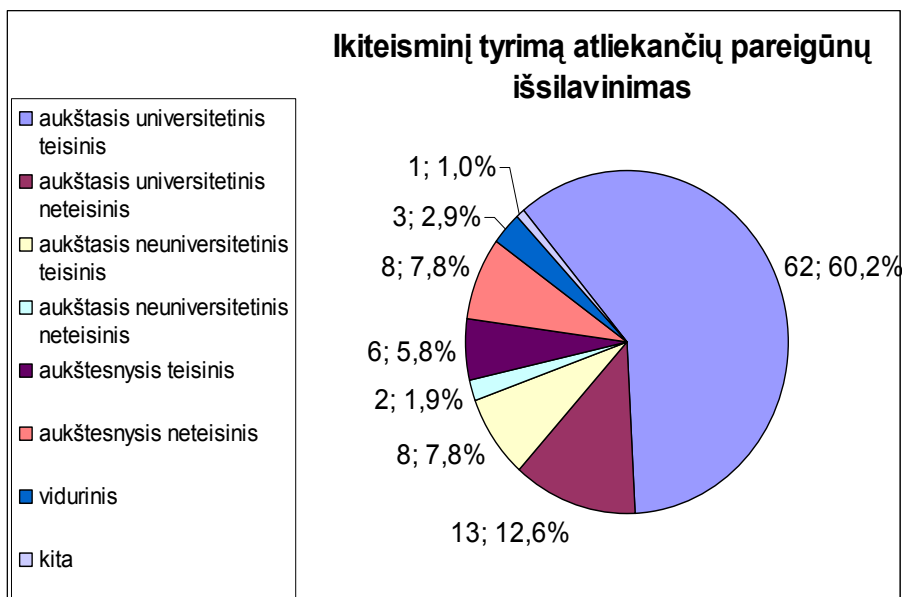
Anketos buvo pradėtos analizuoti nuo respondentų demografinių duomenų.

Respondentų išsilavinimas.

Duomenų apie išsilavinimą analizė parodė, kad didžioji dalis ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą – 62 (60,2 %), iš jų: prokurorai – visi 23 (100 %), o ikiteisminio tyrimo pareigūnai – 39 (48,8 %) (žr. į grafiką Nr.1).

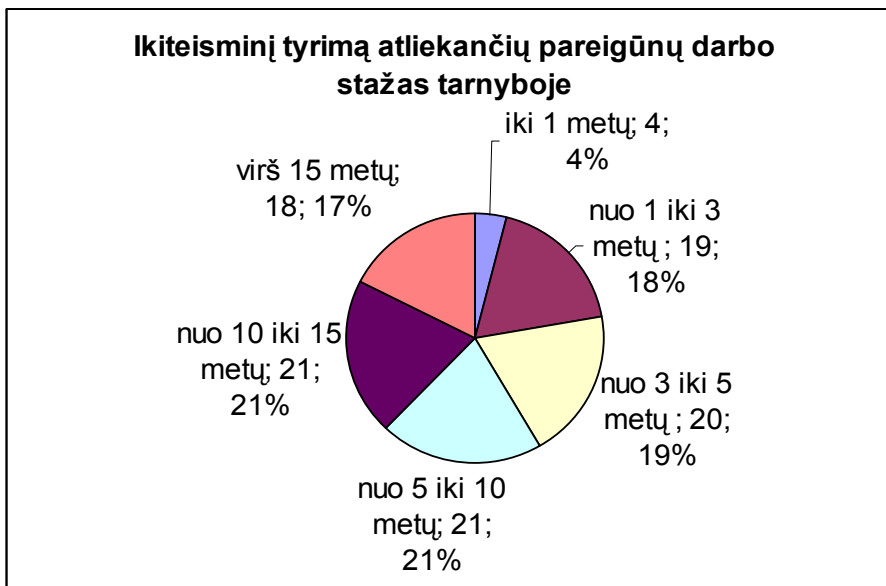
⁹⁹ Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Judex, 2002. P. 398.

Grafikas Nr. 1

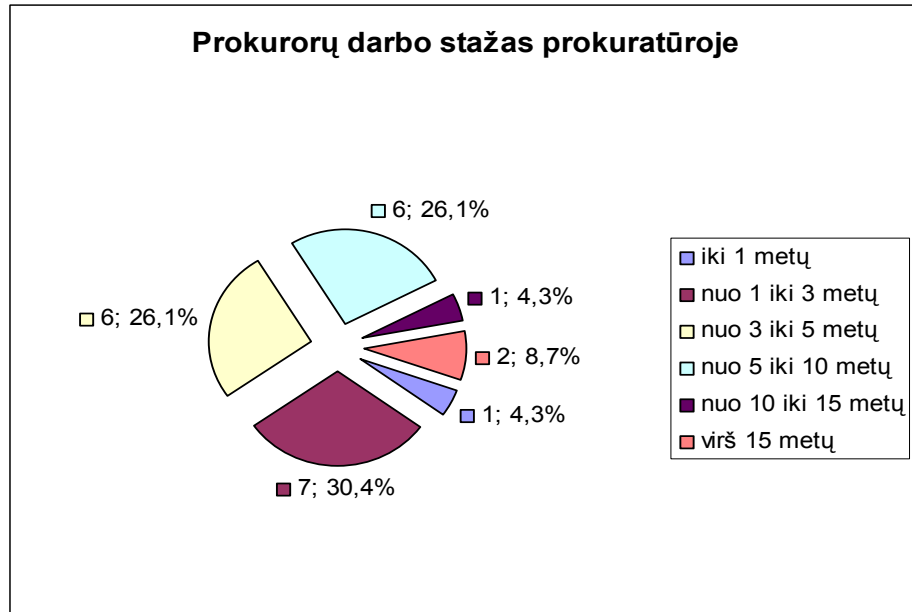
Ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų darbo stažas tarnyboje. Iki 1 metų darbo stažą tarnyboje turėjo 4 (3,9 %) pareigūnai, o virš 15 metų - 18 (17,5 %). Iš viso 103 pareigūnai. (žr. į grafiką Nr. 2).

Grafikas Nr. 2

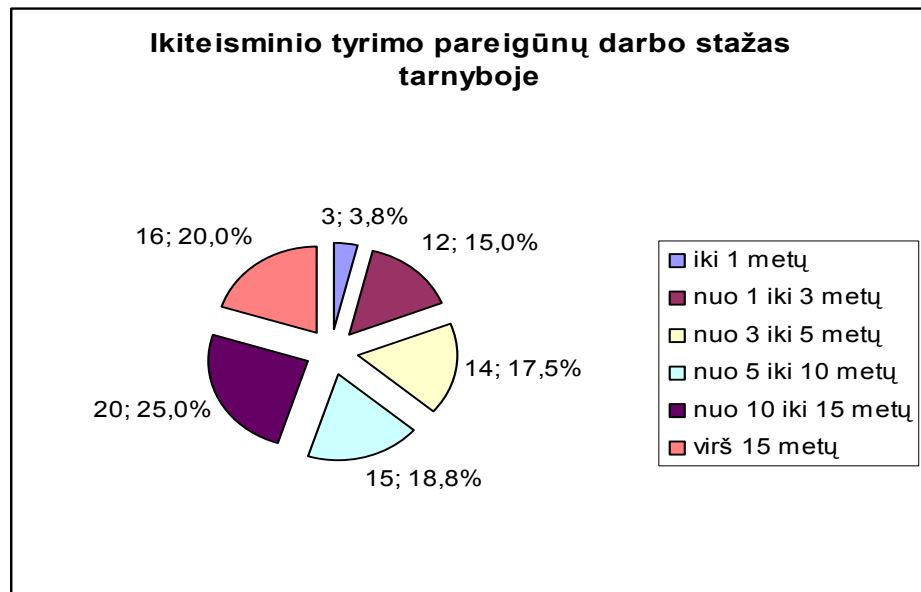

Taip pat buvo išanalizuota, kokį darbo stažą tarnyboje turi prokurorai – 23 respondentai (žr. į grafiką Nr.3) ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai – 80 respondentų (žr. į grafiką Nr. 4).

Grafikas Nr. 3

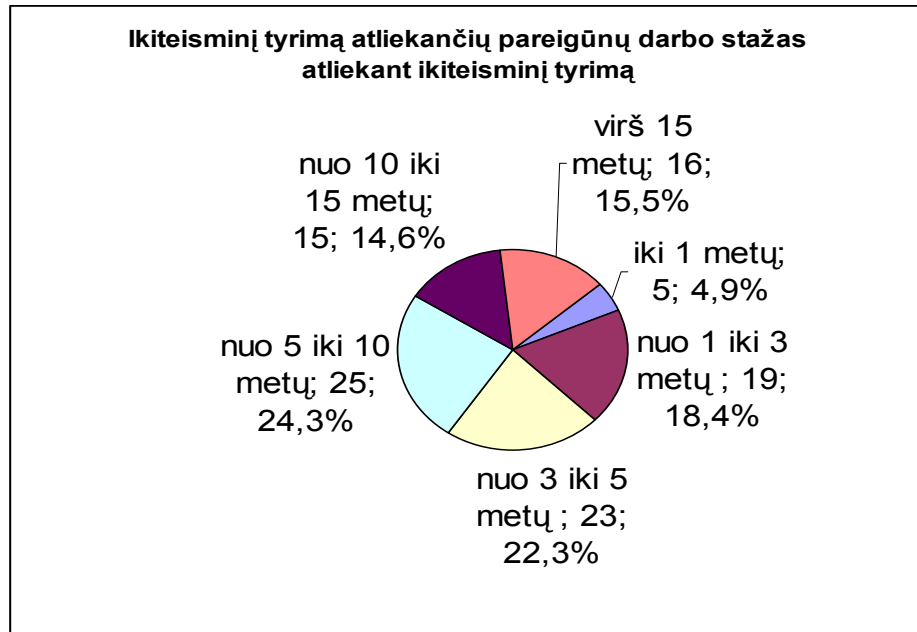
Grafikas Nr. 4

Pagal turimą darbo stažą tarnyboje respondentai skirtingose grupėse yra išsidėstę beveik po lygiai, pasiskirstymas svyruoja nuo 18 (17,5 %) iki 21 (20,4 %), mažiausia dalis yra pradedančių dirbti, nepatyrusių pareigūnų - grupėje iki 1 metų yra tik 4 (3,9 %) respondentai.

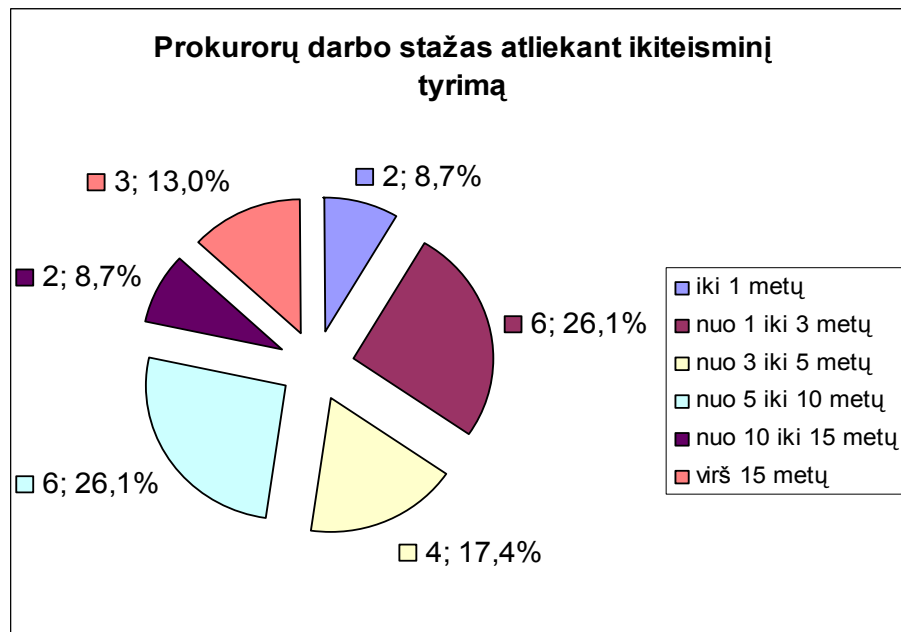
Ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų darbo stažas atliekant ikiteisminį tyrimą. Daugiausia pareigūnų turėjo darbo stažą *nuo 5 iki 10 metų* – 25 (24,3 %), mažiausiai – *iki 1 metų* (4,9 %). Iš viso 103 pareigūnai (žr. į grafiką Nr. 5).

Grafikas Nr. 5

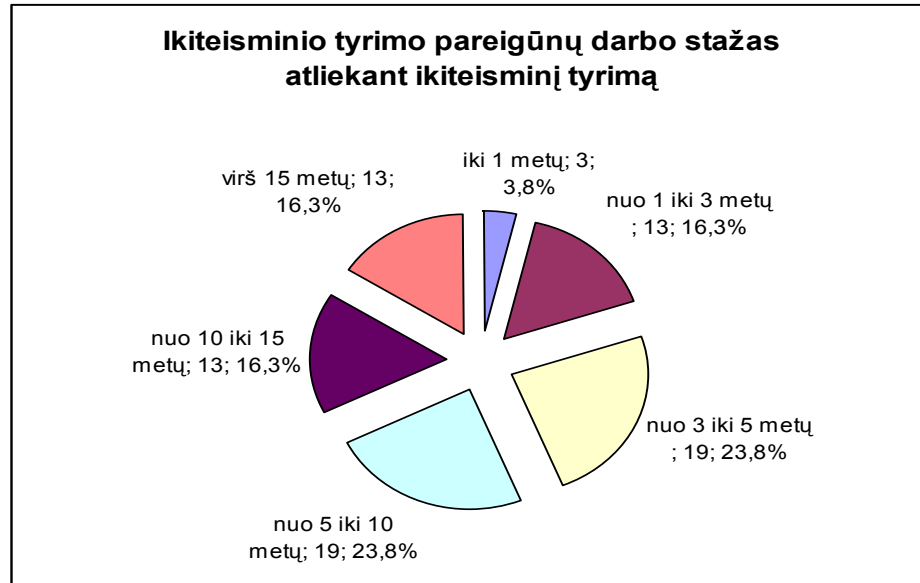

Darbo stažas, atliekant ikiteisminį tyrimą, kurį turi prokurorai (23) ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai (80) yra pateiktas grafikuose Nr. 6 ir Nr. 7.

Grafikas Nr. 6

Grafikas Nr. 7

Pagal darbo stažą atliekant ikiteisminį tyrimą pareigūnai išsidėsto labai panašiai – mažiausia grupė pareigūnų, kurių ikiteisminio tyrimo stažas yra *iki 1 metų* (5 (4,9 %)), didžiausia – kurių stažas *nuo 5 iki 10 metų* (25 (24,3 %)). Kitose darbo stažo grupėse pareigūnų skaičius svyruoja nuo 15 (14,6 %) iki 23 (22,3 %). Prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbo stažas atliekant ikiteisminį tyrimą iš esmės nesiskiria.

Demografinių duomenų analizė parodė, kad anketavime dalyvavę pareigūnai turi tinkamą išsilavinimą ir pakankamą darbo patirtį, todėl jų atsakymus galima laikyti teisingais ir parodančiais, kokia šiuo metu yra susiformavusi ikiteisminio tyrimo organizavimo ir planavimo praktika.

Ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai, atsakydami į klausimą „*ar atlikdami ikiteisminį tyrimą patys organizuoja ir planuoja ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą?*“, daugiausia nurodė atsakymą *taip* (65 (63,1 %)) (žr. grafiką Nr. 8).

Grafikas Nr. 8

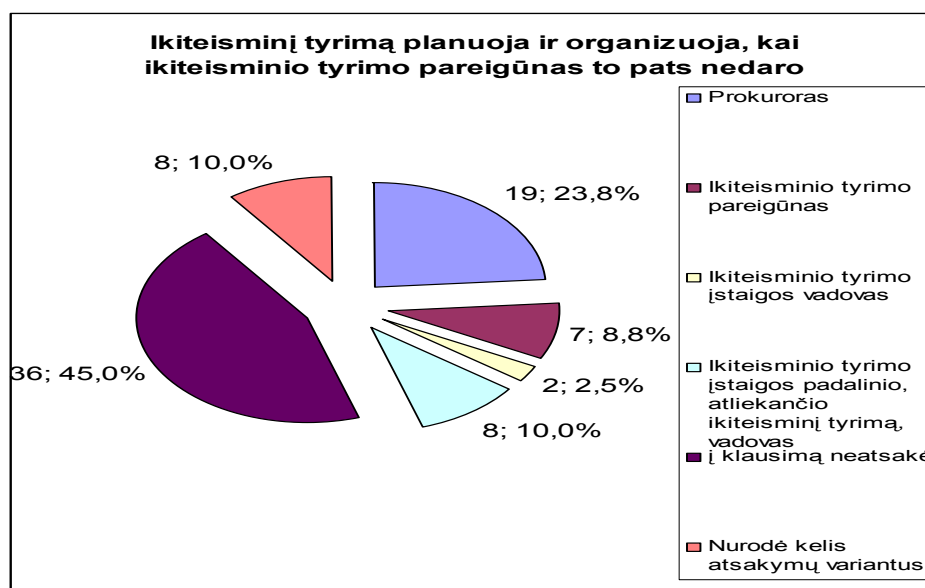
Prokurorų (23 (100 %)) atsakymai pasiskirstė: *taip* – 20 (87,0 %), *iš dalies* – 3 (13,0 %), atsakymų *ne* nebuvo. Tie prokurorai, kurie nurodė, kad atlikdami ikiteisminį tyrimą, ikiteisminio tyrimo veiksmus planuoja iš dalies, jie taip pat nurodė, kad planą daro kartu su prokuroru – 1 (33,3 %), planą daro kartu su ikiteisminio tyrimo pareigūnu – 2 (66,7 %).

Ikiteisminio tyrimo pareigūnų (80 (100 %)) atsakymai: *taip* – 45 (56,3 %), *iš dalies* – 33 (41,3 %), *ne* – 2 (2,5 %).

Ikiteisminio tyrimo pareigūnai (80 (100 %)), atsakydami klausimą „*jei ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo patys neplanuoja ir neorganizuoja, tai kas tai daro?*“ pažymėjo, kad už juos ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą planuoja ir organizuoja ne tik prokuroras, bet ir ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas – 2 (2,5 %), o taip pat ir ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovas – 8 (10,0 %) (žr. į grafiką Nr. 9). Tik vienas prokuroras, atsakydamas į tą patį klausimą, nurodė, kad už jį ikiteisminį tyrimą planuoja ir organizuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnas, kiti prokurorai į šį klausimą neatsakė.

Grafikas Nr. 9

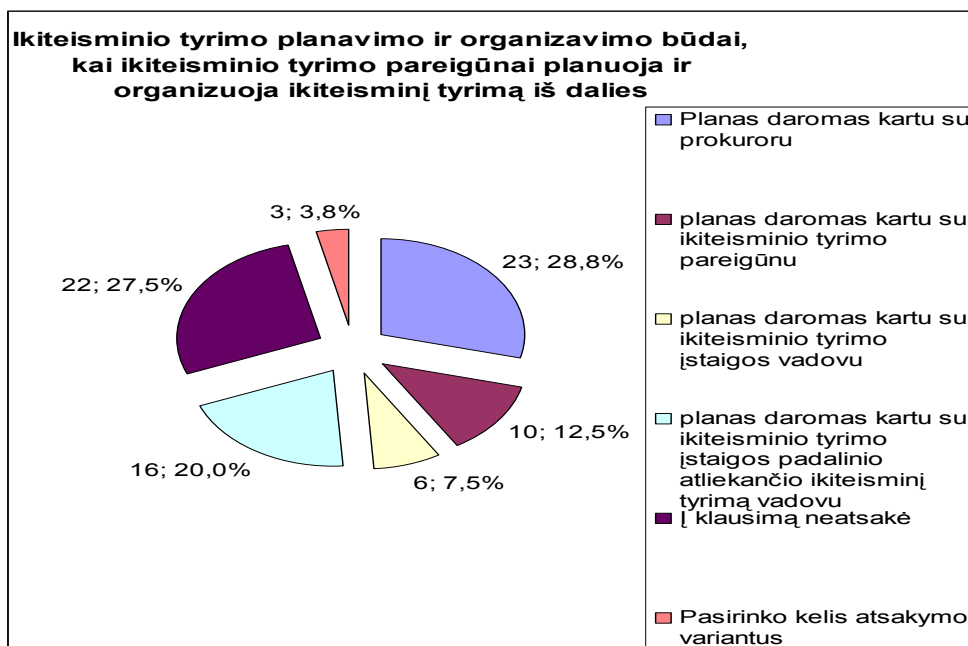
Ikiteisminio tyrimo pareigūnų pateiktų atsakymų santykis

Ikiteisminio tyrimo pareigūnai (80 (100 %)), atsakydami klausimą „*jei ikiteisminio tyrimo veiksmus pats organizuoja ir planuoja iš dalies, tuomet kokių būdu tai daro?*“ nurodė, kad dažniausiai ikiteisminio tyrimo veiksmų planas daromas kartu su prokuroru – 19 (28,8 %), ir su ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovu – 16 (20,0 %), 3 (3,8 %) respondentai nurodė kelis atsakymų variantus (žr. į grafiką Nr. 10). Iš 3 (100 %) prokurorų, kurie atsakė į šį klausimą, gauti tokie atsakymų variantai: ikiteisminio tyrimo veiksmų planas daromas kartu su prokuroru – 1 (33,3 %), su ikiteisminio tyrimo pareigūnu – 2 (66,7 %).

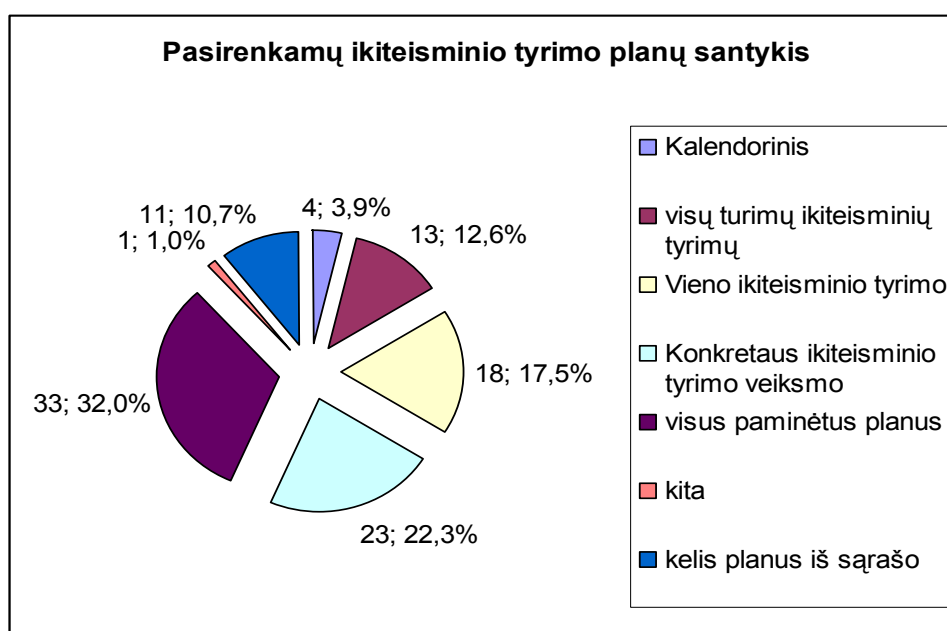
Grafikas Nr. 10

Ikiteisminio tyrimo pareigūnų pateiktų atsakymų santykis

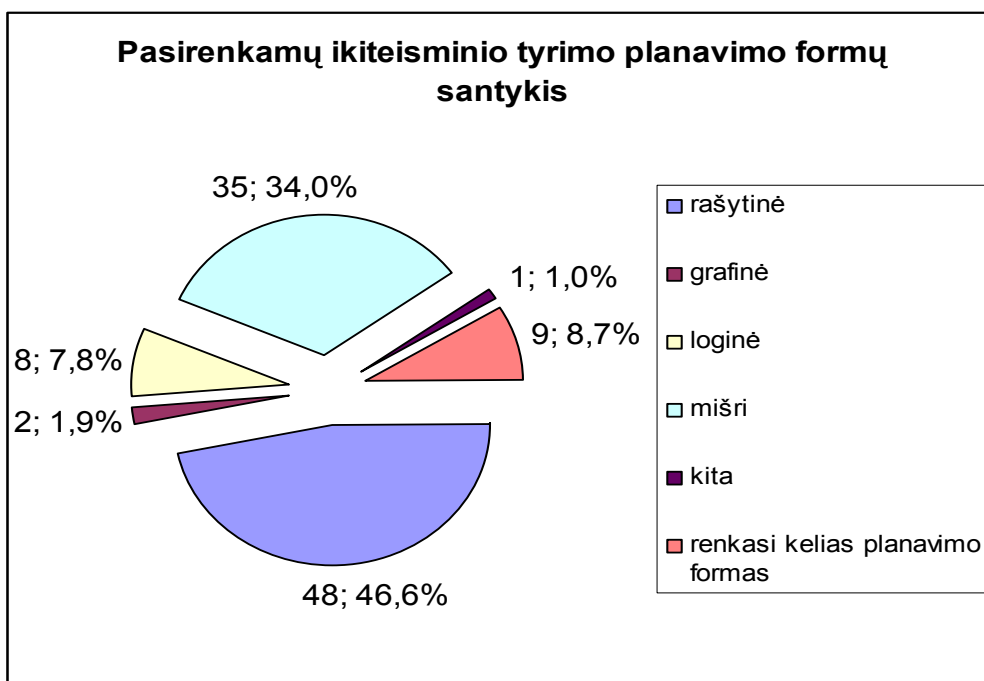
Iš ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų (103 (100 %)), pateikusių atsakymus į klausimą „*kokius nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo planus daro?*“ didžioji dalis nurodė, kad daro visus anketoje paminėtus planus (kalendorinį, visų turimų ikiteisminių tyrimų, vieno ikiteisminio tyrimo, konkretaus ikiteisminio tyrimo veiksmo) – 33 (32,0 %), 11 (10,7 %) respondentų pasirinko po kelis planus iš sąrašo, pavyzdžiui: kalendorinį ir visų turimų ikiteisminių tyrimų planus (žr. į grafiką Nr. 11).

Grafikas Nr. 11

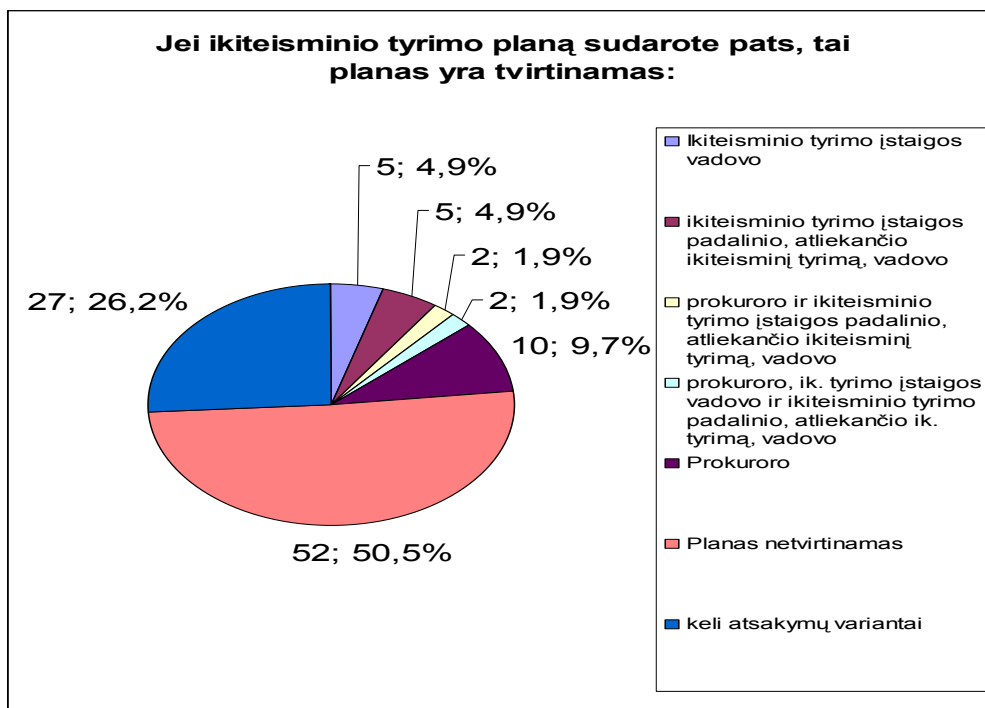
Remiantis ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų (103 (100 %)), atsakymais į klausimą „kokią planavimo formą renkasi planuodami ikiteisminio tyrimo veiksmus?“ galima teigti, kad pati populiariausia planavimo forma yra rašytinė, kadangi ją nurodė 35 (43,8 %) respondentai, 6 (7,5 %) respondentai pasirinko po kelias planavimo formas, pavyzdžiui: rašytinę, loginę ir mišrią (žr. grafiką Nr. 12).

Grafikas Nr. 12

Daugiau kaip pusė respondentų 52 (50,5 %), atsakydami klausimą „jei rašytinį ikiteisminio tyrimo ar atskirų veiksmų planą sudaro pats, tuomet ar sudarytas tyrimo planas yra tvirtinamas?“ nurodė, kad *planas yra netvirtinamas*, kiti nurodė, kad planą tvirtina prokuroras, ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas, ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą vadovas ir kt. (žr. grafiką Nr. 13). Apžvelgus prokurorų pateiktus atsakymus, pažymėtina, kad absoliuti dauguma prokurorų 22 (95,7 %) nurodė, kad tyrimo planai netvirtinami, o 1 (4,3 %) prokuroras nurodė, kad planai yra tvirtinami prokuroro.

Grafikas Nr. 13

Išanalizuoti pareigūnų anketose pateikti atsakymai atskleidžia, kad ikiteisminį tyrimą organizuoja ir planuoja ne tik vienasmeniškai prokuroras, kaip kad turėtų būti pagal LR BPK įtvirtintas normas, bet ir pats ikiteisminio tyrimo pareigūnas, nes jam reikia betarpiškai atlikti ikiteisminį tyrimą. Be to, ikiteisminio tyrimo pareigūnai nurodo, kad patys ikiteisminio tyrimo neplanuoja, o už juos planus gali daryti ne tik tyrimui vadovaujantis prokuroras, bet ir ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas, ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą vadovas, o tie pareigūnai, kurie pasirinko kelis atsakymų variantus, nurodė, kad ikiteisminį tyrimą kartu organizuoja ir planuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnas su ikiteisminio tyrimo įstaigos, atliekančios ikiteisminį tyrimą, vadovu, prokuroras su ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovu, prokuroras su ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovu. Tokia pati situacija klostosi, kai ikiteisminis tyrimas yra ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro organizuojamas ir planuojamas iš dalies. Tai leidžia daryti išvadą, kad ikiteisminio tyrimo organizavimas ir planavimas yra komandinis darbas, kurio metu yra labai svarbu bendradarbiauti institucijoms ir konkreitiems pareigūnams. Toks bendradarbiavimas yra ikiteisminio tyrimo sėkmės laidas. Ikiteisminio tyrimo pareigūnai, darydami planus savarankiškai, savarankiškai renkasi planų rūšį ir formą. Dominuoja rašytinė planavimo forma ir įvairiai pasirenkamos planų rūšys, pagal konkretaus ikiteisminio tyrimo specifiką. Praktika rodo, kad ikiteisminio tyrimo įstaigos ir ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovų eliminuoti iš

ikiteisminio tyrimo organizavimo ir planavimo proceso negalima, nes jų veikla daro didelę įtaką ikiteisminio tyrimo pareigūno atliekamiems veiksams. Dėl šios priežasties reikėtų papildyti LR BPK normomis, kuriose būtų nurodytos ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo teisės, pareigos ir atsakomybė organizuojant ir planuojant ikiteisminį tyrimą. Juo labiau, kad realiame gyvenime ikiteisminio tyrimo įstaigų vadovai vykdo ikiteisminio tyrimo organizavimo, planavimo, ikiteisminio tyrimo atlikimo kontrolės funkcijas, kai kurie sudarinėja ir tvirtina ikiteisminio tyrimo planus, dalis vadovų tą patį daro kartu su prokurorais.

2. VISUOMENĖS DALYVAVIMO GALIMYBĖS IKITEISMINIAME TYRIME

Visa baudžiamojo proceso paskirtis yra išdėstyta LR BPK 1 str. 1 d. - baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas¹⁰⁰. Pareigą atskleisti nusikalstamas veikas Lietuvos Respublikoje turi prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos¹⁰¹, tačiau vieni pareigūnai, be visuomenės pagalbos yra nepajėgūs vieni patys apsaugoti visuomenės nuo kylančių kriminalinių grėsmių. Tiek prokurorai, tiek ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnai turėtų stengtis visuomenę pritraukti, kad paprasti žmonės aktyviai dalyvautų tiriant ir prevenciškai užkardant nusikalstamas veikas. Visuomenės dalyvavimas yra efektyvi priemonė, kuri gerina ikiteisminio tyrimo kokybę, garantuoja, kad bus labiau ir įvairiapusiškiau bei objektyviau ištirtos visos įrodinėtinos aplinkybės. Be aktyvios ir sąmoningos visuomenės pagalbos negalima ne tik ištirti nusikalstamų veikų, bet ir jų užkardyti, tuo metu, kai joms dar tik ruošiamasi. Aktyvus visuomenės dalyvavimas taip pat prisidedama prie to, kad yra pastebimos priežastys, kurios skatina dalį visuomenės narių nusikalsti ir tos pačios visuomenės spaudimas valdžios įstaigoms verčia imtis spresti iškilusias problemas ir taisyti padėtį, kad linkę nusikalsti asmenys to nedarytų. Visuomenės dalyvavimas padeda nusikalstamas veikas padariusiems asmenims greičiau pasitaisyti, nes jie mato, kad jų padaryti neteisėti veiksmai sukelia ne tik atitinkamų valstybės institucijų reakciją, bet ir visuomenės nepakantumą. Jei linkęs nusikalsti asmuo jaučia, kad padaręs nusikalstamą veiką jis bus nedelsiant, visuomenei aktyviai padedant, sulaikytas ir nubaustas, tai gali jį paskatinti susilaikyti nuo tokių visuomenėje netoleruotinių veiksmų atlikimo. Be to aktyvus visuomenės dalyvavimas išaiškinant ir užkardant nusikalstamas veikas kelia pačių visuomenės narių sąmoningumą, skatina nepakantumą daromoms nusikalstamoms veikoms, stiprina valstybinių institucijų ir visuomenės ryšius, o pati visuomenė turi galimybę stebėti kaip dirba ikiteisminį tyrimą atliekančios institucijos, kontroliuoti šių institucijų veiklą, o tai, savo ruožtu, kelia žmonių pasitikėjimą valstybės institucijomis. Rusų autorius V. Z. Lukaševičius¹⁰² visuomenės dalyvavimą tiriant ir užkardant nusikalstamas veikas skirsto į dvi dideles grupes - visus dalyvavimo būdus, formas pasirenka savo iniciatyva patys žmonės ir visus visuomenės dalyvavimo būdus ir formas parenka ikiteisminį tyrimą atliekančios valstybės institucijos, tam tikslui panaudodamos įvairias priemones ir būdus, kurie yra skirti visuomenei pritraukti tiriant konkrečią nusikalstamą veiką. Šie dalyvavimo būdai skiriasi tarpusavyje tuo, kad pirmu atveju jokie tyrimo metu surinkti duomenys nėra viešinami, o antru atveju tai jau yra susiję su tam tikrų ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų paviešinimu. S.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.- Vilnius: Saulelė, 2008. 1 str. P.3.

¹⁰¹ Žr. ten pat. 2 str. P.3.

¹⁰² Криминалистика/ под. ред. Седовой Т. А., Эксархопуло А. А. - Санкт-Петербург: Лань, 2001. С. 461

Kuklianskis¹⁰³ pažymi, kad visuomenės dalyvavimas kovojant su nusikalstamumu, organizuojant nusikaltimų tyrimą, įgyja specifinių niuansų, į kuriuos būtina atsižvelgti. Specifiniai niuansai atsiranda dėl to, kad kova su nusikalstamumu yra įgyvendinama dviem formomis: procesine ir neprocesine. Duomenų paviškinimas yra susijęs su tam tikrais pavojais, nes nesavalaikis ir neapgalvotas tam tikrų ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų paviškinimas gali suteikti galimybę nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, jų giminėms, artimiesiems, draugams, bendrininkams paslėpti nusikalstamos veikos pėdsakus, sunaikinti daiktus ir dokumentus, kurie vėliau teismo galėtų būti vertinami kaip įrodymai, įbauginti liudytojus, bandyti papirkti už tyrimą atsakingus pareigūnus ir kitus asmenis. Be to gali paaiškėti naujais tyrimo būdai ir naudojama technika, atsiranda galimybė slėptis nuo ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų, imtis tam tikrų kontrapriemonių, kurių tikslas ikiteisminį tyrimą nukreipti klaidinga linkme ir tokiu būdu išvengti demaskavimo ir patraukimo baudžiamojon atsakomybėn. Kalbant apie savanorišką visuomenės narių dalyvavimą tiriant ir užkardant nusikalstamas veikas, reikėtų pažymėti, kad tokiu būdu atskiri žmonės ar visuomeninės organizacijos gali savo iniciatyva ikiteisminio tyrimo institucijoms pranešti apie ruošiamas ar jau padarytas nusikalstamas veikas, užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai, nustatyti ir sulaikyti nusikalstamą veiką padariusį ar darantį asmenį, surasti pagrobtą turtą, nusikalstamos veikos padarymo įrankius ir priemones, nustatyti nukentėjusiuosius ir galimus nusikalstamos veikos liudytojus, nustatyti priežastis ir sąlygas, kurios daro įtaką nusikalstamų veikų padarymui, taip pat imtis priemonių nustatytoms priemonėms pašalinti. Visi šie veiksmai gali būti atliekami atskirų žmonių ar visuomeninių organizacijų. Juos galima atlikti nedarant jokių procesinių ikiteisminio tyrimo veiksmų. Anot S. Kuklianskio¹⁰⁴, visuomenės atstovų dalyvavimas kovojant su nusikalstamumu neprocesine forma neribojamas, nes tyrimo sėkmė labai priklauso nuo visuomenės aktyvumo. Gyventojų dalyvavimas procesinėje kovos su nusikalstamumu veikloje yra ribojamas. Procesinių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimas yra išskirtinė ikiteisminį tyrimą atliekančių institucijų ir jose dirbančių pareigūnų teisė ir pareiga. Visi visuomenės atstovų atlikti veiksmai vėliau turi būti įforminti įstatymo nustatyta tvarka ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų, surašant atitinkamus procesinius dokumentus. Aktyvus visuomenės dalyvavimas nustatant, užkardinant ir išaiškinant nusikalstamas veikas, vykdomas pačių žmonių iniciatyva didžia dalimi priklauso nuo gyventojų sąmoningumo ir turimų teisinių žinių. Dėl to būtina visuomenę šviesti, auklėti, arba kaip nurodo V. Z. Lukaševičius¹⁰⁵ - užsiimti kokybiška ir veiksminga teisine propaganda. Tam taip pat turi įtakos tvirti ryšiai tarp ikiteisminį tyrimą atliekančių institucijų ir plačiosios visuomenės, žiniasklaidoje formuojamas teigiamas pareigūnams padedančių asmenų ir pačių pareigūnų įvaizdis.

¹⁰³ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: LPA, 1995. P. 16.

¹⁰⁴ Žr. ten pat.

¹⁰⁵ Криминалистика/ под. ред. Седовой Т. А., Эксархопуло А. А. - Санкт-Петербург: Лань, 2001. С. 461

Ikiteisminį tyrimą atliekančios institucijos turi savo iniciatyva įvairiais būdais pritraukti visuomenę dalyvauti nusikalstamų veikų tyrime, kadangi dažnai visuomenė nepilnai dalyvauja tiriant nusikalstamas veikas. Tai lemia atskirų visuomenės narių nesąmoningumas, noras dėl įvairių priežasčių likti nuošalyje, nežinojimas, kokią vertę nusikalstamos veikos ištyrimui gali turėti duomenys, kuriais jie disponuoja. Vienas iš visuomenės pritraukimo kiek galima aktyviau dalyvauti tiriant nusikalstamas veikas būdų galėtų būti, pareigūno, atliekančio ikiteisminį tyrimą, atliekami procesiniai veiksmai, kuriuos jis atlikdamas fiziškai negali išsiversti be visuomenės atstovų dalyvavimo juose. Tai, pavyzdžiui, kviestinių dalyvavimas atliekant įstatyme numatytus procesinius veiksmus, vykdant atpažinimą iš kelių asmenų ir panašiai. Šie veiksmai galėtų būti tam tikra įžanga į glaudesnę visuomenės ir pareigūnų bendradarbiavimą, kai visuomenės atstovai betarpiškai dalyvauja ir tuo pačiu stebi atliekamus procesinius ikiteisminio tyrimo veiksmus, bendrauja su pareigūnais. Kviečiant visuomenės atstovus būtina atsižvelgti į baudžiamojo proceso reikalavimus, nes pašalinių asmenų dalyvavimas negalimas atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus, kurie yra reglamentuoti LR BPK, patikslinti Generalinio prokuroro patvirtintomis rekomendacijomis. Pavyzdžiui: liudytojų, įtariamųjų apklausų metu negalima, kad dalyvautų pašaliniai asmenys, nes pašalinių asmenų dalyvavimas gali padaryti neigiamą įtaką atliekamam tyrimui, pažeisti žmonių teises ir sutrukdyti pasiekti ikiteisminiam tyrimui keliamus tikslus, o kokios nors apčiuopiamos naudos ikiteisminiam tyrimui atnešti toks dalyvavimas negalėtų. Kai kreipimasis į visuomenę pagalbos yra susijęs su tam tikrų ikiteisminio tyrimo duomenų paviešėjimu, tuomet būtina apsvarstyti ir suplanuoti tokio kreipimosi taktiką, nes nesavalaikis tam tikros informacijos pateikimas, kuris dažniausiai vykdomas skelbiant informaciją per masinės informacijos priemones gali daugiau pakenkti tyrimo sėkmei, nei duoti kokios nors naudos. Dažniausiai tokia būtinybė iškyla, kai ikiteisminis tyrimas yra vykdomas tuoj po nusikalstamos veikos padarymo, paieškos priemonės vykdomos taip vadinamais „karštais pėdsakais“, kai būtina skubiai nustatyti ir sulaukyti nusikalstamą veiką padariusius asmenis, surasti daiktus ir dokumentus, galinčius turėti reikšmės ikiteisminiam tyrimui. Atsižvelgiant į prokuroro išimtinę teisę spręsti, kokią ir kokios apimties informaciją galima būtų viešinti ikiteisminio tyrimo metu, ikiteisminio tyrimo pareigūnas neturi teisės pats vienašališkai nuspręsti ir kreiptis į visuomenę paviešindamas jo nuomone reikalingus ikiteisminio tyrimo metu surinktus duomenis. Šiuo metu galiojantis LR BPK nenumato, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas turėtų kokią nors procesinį savarankiškumą, taip pat nėra apibrėžtos ir ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo teisės ir pareigos ikiteisminio tyrimo atlikimo metu. Tačiau, realiame gyvenime, dažniausiai nusikalstamas veikas tiria ikiteisminio tyrimo pareigūnai, kurie negali būti tik nebyliais statistais ir žiūrėti, ką tuo ar anuo klausimu pasisakys prokuroras, nes tiek prokuroras, tiek ir ikiteisminio tyrimo įstaiga (pareigūnas) turi pareigą atskleisti nusikalstamas

veikas¹⁰⁶. Esant būtinumui skubiai kreiptis į visuomenę pagalbos per masinės informacijos priemones, ikiteisminio tyrimo pareigūnui būtina apie susidariusią informaciją nedelsiant informuoti ikiteisminiam tyrimui vadovaujantį prokurorą, pasiūlyti prokurorui galimus tokio sprendimo variantus. Žinoma, tokie pasiūlymai prokuroro neįpareigoja priimti būtent ikiteisminio tyrimo pareigūno siūlomą sprendimą, tačiau tai padeda prokurorui susidaryti kiek galima išsamesnį susidariusios situacijos vaizdą, o tai leidžia priimti teisingą ir teisėtą sprendimą konkrečioje situacijoje. Šios taktinės priemonės leidžia nepažeisti įstatymo keliamų reikalavimų ir tuo pačiu užtikrinti uždavinių, keliamų ikiteisminiam tyrimui įvykdymą. Manau, kad teisūs autoriai R. Jurka ir kiti¹⁰⁷, kurie teigia, kad teoriškai dabartinė ikiteisminio tyrimo situacija turėtų sukurti „laimėjimo-laimėjimo“ situaciją tiek ikiteisminio tyrimo pareigūnams, tiek prokurorams, tačiau ši situacija yra įmanoma tik visiškai bendradarbiaujant prokuratūrai ir ikiteisminio tyrimo įstaigai. Efektyvus šių įstaigų ir atskirų pareigūnų bendravimas turi būti pagrįstas informacijos mainais ne tik formaliu lygmeniu, kai bendravimas yra pagrįstas įforminant dokumentus, bet ir žodiniu, neformaliu pasikeitimu turima informacija. Kreipiantis į visuomenę pagalbos būtina atkreipti dėmesį į žiniasklaidos priemonių formuojamą prokuratūros, ikiteisminio tyrimo įstaigų (daugiausia policijos) įvaizdį. Kaip teigia V. Andrejevas ir R. Gražulienė¹⁰⁸, pagrindinis policijos vertintojas - šalies gyventojas – policijos įstaigų veiklą vertina ne tik iš savo asmeninės patirties ir tiesioginių susidūrimų su nusikalstama veikla ar teisės pažeidimu. Visuomenės nuomonės susiformavimui apie policijos veiklos efektyvumą tiesioginės įtakos turi kasdien laikraščiuose pasirodantys straipsniai, radijo pranešimai, televizijos reportažai ir laidos. Pareigūnams, bendraujantiems su žiniasklaidos atstovais, būtina profesionaliai pasinaudoti žiniasklaida kaip priemone, kuri padėtų pritraukti visuomenę, leistų sulaukti iš visuomenės pagalbos tiriant nusikalstamas veikas. Tuo pačiu tai leidžia formuoti teigiamą ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų (prokurorų, policijos tyrėjų ir kt.) įvaizdį, o tai leidžia tikėtis sulaukti didesnės ir efektyvesnės visuomenės pagalbos.

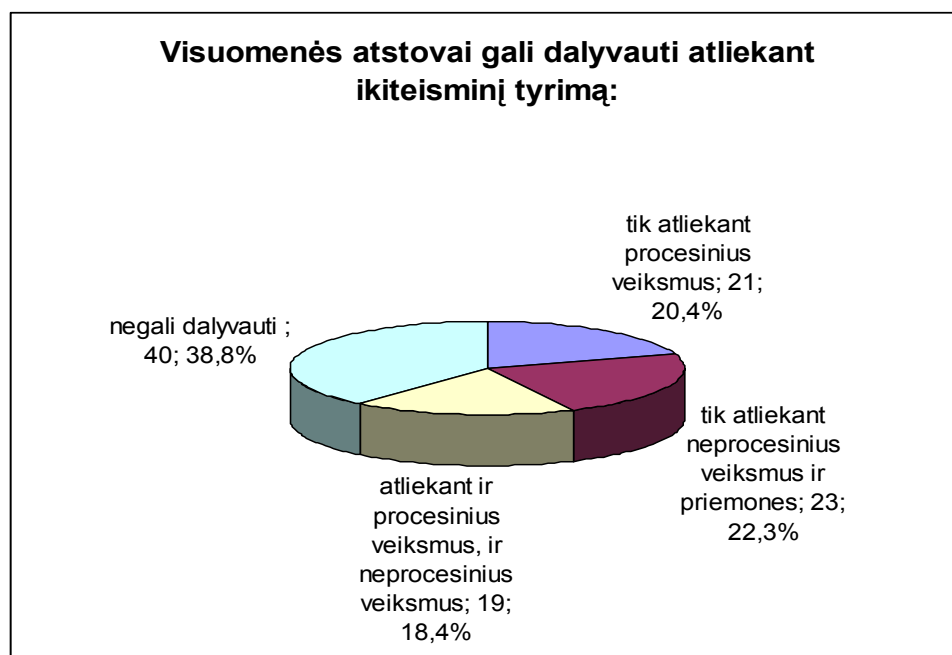
Praktinio tyrimo metu, daugiausia ikiteisminių tyrimų atliekančių pareigūnų 31 (38,8 %), atsakydami į klausimą „ar, jų manymu, visuomenės atstovai gali dalyvauti atliekant ikiteisminį tyrimą?“ nurodė, kad visuomenės atstovai atliekant ikiteisminį tyrimą dalyvauti negali (žr. į grafiką Nr. 14).

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.- Vilnius: Saulelė, 2008. 2 str. P.3.

¹⁰⁷ Jurka R., Jovaišas K., Kanapeckaitė J., Mišeikis Ž., Baliutavičius S. Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai. - Vilnius: Teisės institutas, 2005. P. 18 - 19.

¹⁰⁸ Andrejevas V., Gražulienė R. Policijos bendravimas su žiniasklaida.- Vilnius: LTU, 2003. P. 6.

Grafikas Nr. 14

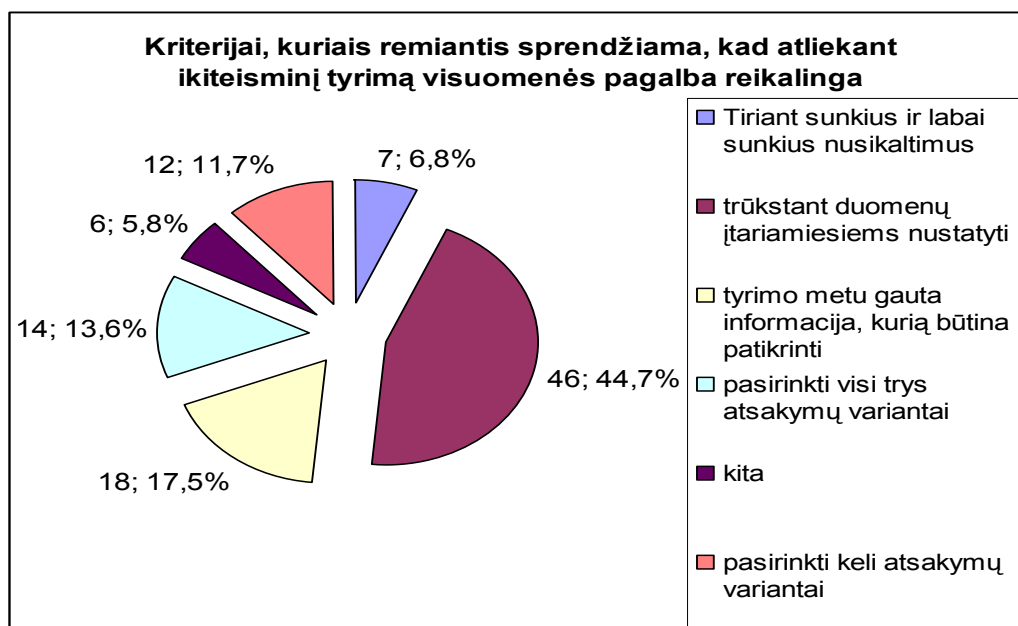

Respondentai, nurodę, kad visuomenės atstovai negali dalyvauti atliekant ikiteisminį tyrimą, išsakė, kad ikiteisminiame tyrime turi dalyvauti tik proceso dalyviai, kad ikiteisminio tyrimo metu renkami duomenys nėra vieši, o apklausiamų asmenų neturi trukdyti pašaliniai asmenys, taip pat jei kokie nors asmenys turi tyrimui naudingos informacijos, jie turėtų būti apklausti kaip liudytojai ir tokiu būdu tapti proceso dalyviais. Taip pat bijomasi, kad tokiu būdu gali būti formuojamos išankstinės nuostatos, daroma tam tikra įtaka tyrimui. Pagrindinė problema, kurią mato pareigūnai, yra ta, kad atsiranda grėsmė, jog ikiteisminio tyrimo metu dalyvaujant visuomenės atstovams bus pavišinti neskelbtini tyrimo duomenys ir tai gali sutrukdyti sėkmingai įgyvendinti visus ikiteisminio tyrimo uždavinius, pasiekti tikslus. Pareigūnai mano, kad visuomenės atstovai per daug kalba, skleidžia informaciją, todėl visuomenės atstovai galėtų dalyvauti atliekant tik neprocesinius veiksmus ir priemones. Apibendrinus apklaustų pareigūnų išsakytas nuomones, galima padaryti išvadą, kad pareigūnai kategoriškai nesutinka, kad visuomenės atstovai dalyvautų atliekant procesinius ikiteisminio tyrimo veiksmus, tačiau sutiktų, kad visuomenės atstovai dalyvautų atliekant neprocesinius veiksmus ir priemones, kadangi tokiu būdu galima apsaugoti ikiteisminio tyrimo metu surinktus duomenis nuo nepageidautino pavišimo.

Atsakydami į klausimą „*kokiais kriterijais remiantis sprendžiama, kad atliekant ikiteisminį tyrimą visuomenės pagalba yra reikalinga?*“ didžioji dalis pareigūnų – 46 (44,7 %) – nurodė, kad, jų manymu, pagrindinis kriterijus, dėl ko reiktų kreiptis į visuomenę pagalbos yra duomenų, reikalingų įtariamiesiems nustatyti, trūkumas (žr. į grafiką Nr. 15). Tokia situacija dažniausiai būna beveik visų ikiteisminių tyrimų pradžioje, kai įtariamieji nenustatyti. Tuo pat metu keliamos įvairios

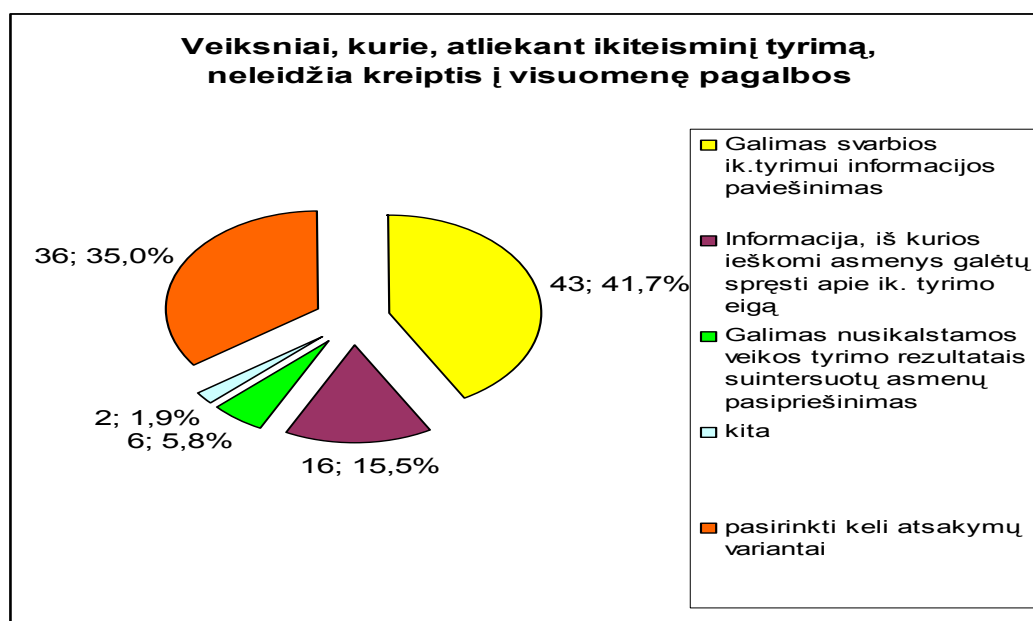
kriminalistinės tyrimo versijos, kurios yra tikrinamos, taip pat gaunama informaciją, kurią reikia tikrinti ir atsiranda būtinybė kreiptis pagalbos į visuomenę.

Grafikas Nr. 15

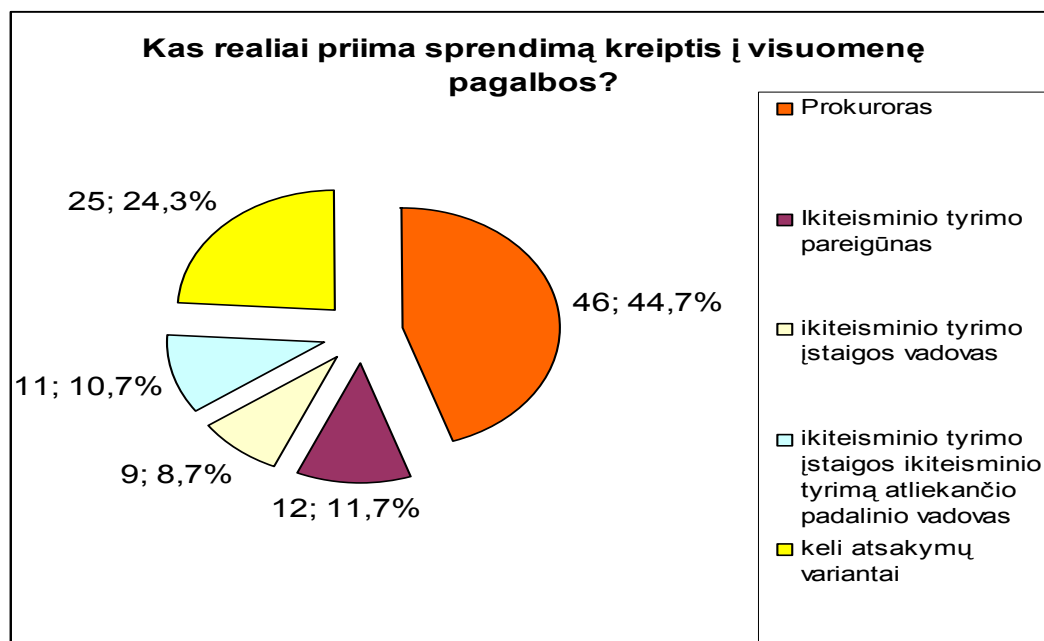
Iš atsakymų, kuriuos pateikė respondentai atsakydami į klausimą „*kokie, jų manymu, veiksniai neleidžia kreiptis į visuomenę pagalbos atliekant ikiteisminį tyrimą?*“ (žr. į grafiką Nr. 16), galima daryti išvadą, kad pagrindinis veiksnys, dėl ko negalima kreiptis į visuomenę pagalbos yra galimas svarbios ikiteisminiam tyrimui informacijos paviešinimas. Į šį veiksnių būtina atsižvelgti organizuojant ir planuojant ikiteisminio tyrimo veiksmus.

Grafikas Nr. 16

Atsakymai į klausimą „kas realiai priima sprendimą kreiptis į visuomenę pagalbos ir kokią informaciją, bei kiek jos reikalinga pateikti?“ (žr. į grafiką Nr. 17) leidžia daryti išvadą, kad pagrindinis asmuo, kuris priima sprendimus yra prokuroras, tačiau ir šiuo atveju ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas praktinėje veikloje nelieta nuošalyje, kai daromi svarbūs sprendimai ikiteisminio tyrimo metu.

Grafikas Nr. 17

3. VIEŠUMAS IR IKITEISMINIO TYRIMO PASLAPTIS – KRITERIJAI, KURIAIS BŪTINA VADOVAUTIS PLANUOJANT IR ORGANIZUOJANT IKITEISMINĮ TYRIMĄ

3.1 Ikiteisminio tyrimo duomenų apsauga ikiteisminiame tyrime

Ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys gali būti traktuojami kaip paslaptis. Artūras Panomariovas¹⁰⁹ siūlo tokį paslapties apibrėžimą: paslaptis - tai atskiram žmogui, žmonių grupei, juridiniam asmeniui ar visuomenei (valstybei) vertinga, reikšminga informacija, kuri yra patikėta arba kurią žino ribotas asmenų skaičius ir kuri yra tinkamai bei pakankamomis priemonėmis apsaugota nuo atskleidimo. Atliekant ikiteisminį tyrimą būtina laikytis teisės normų, reglamentuojančių baudžiamąjį procesą Lietuvoje, kadangi ikiteisminis tyrimas pradedamas ir atliekamas LR BPK įtvirtinta procesine forma. Procesinė forma - tai baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtintos taisyklės, kurios įpareigoję priimti procesinius sprendimus, atlikti procesinius veiksmus ir juos fiksuoti laikantis tam tikrų sąlygų, tvarkos ir nuoseklumo.¹¹⁰ Baudžiamąjį procesą sudaro šešios stadijos (savarankiški nusikalstamos veikos tyrimo ir baudžiamosios bylos nagrinėjimo etapai): ikiteisminis tyrimas, bylų procesas pirmosios instancijos teisme, bylų procesas apeliacinės instancijos teisme, nuosprendžio ir nutarties vykdymas, bylų procesas kasacinės instancijos teisme, baudžiamosios bylos atnaujinimas.¹¹¹ Ikiteisminis tyrimas yra viena iš baudžiamojo proceso stadijų, kuri yra viena iš svarbiausių, nes anot P. Ancelio¹¹², atliekant ikiteisminį tyrimą renkama ir vertinama informacija, reikalinga nuspręsti, kokiomis kryptimis organizuoti ikiteisminį tyrimą ir ar jį baigus baudžiamoji byla turi pasiekti teismą. Tuo tarpu teismo nagrinėjimo paskirtis - įvykdyti byloje teisingumą. Ikiteisminio tyrimo paslaptis yra procesinė teisinė priemonė, kuri padeda užtikrinti efektyvų nusikalstamų veikų ikiteisminį tyrimą ir padeda apsaugoti kitokios kilmės paslaptis nuo nepagrįsto atskleidimo ikiteisminio tyrimo metu. LR BPK 177 str. įtvirtina nuostatą, kad ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini¹¹³, tai pažymėta šio straipsnio 1 d., tačiau toliau yra daroma išlyga, kuria prokurorui suteikiama teisė iki bylos nagrinėjimo teisme paskelbti prokuroro leidimu ir tik tiek, kiek jis pats pripažįsta leistina. Tik dėl nepilnamečių įtariamųjų ir nukentėjusiųjų jokių išlygų nėra daroma, t. y. netgi prokuroras neturi teisės paviėšinti ikiteisminio tyrimo duomenų, kurie kokių nors būdu liestų nepilnamečius nukentėjusiuosius ir įtariamuosius. Tokiu būdu yra siekiama nepažeisti vaiko teisių, nepadaryti kokios nors neigiamos įtakos nepilnamečiams.

¹⁰⁹ Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/LTU. - Vilnius, 2001. P. 23.

¹¹⁰ Ažubalytė R., Zajančauskienė J., Baudžiamojo proceso teisė. Bendrosios dalies kurso pagrindinės tezės. – Vilnius: Mūsų saulužė, 2006. P. 6.

¹¹¹ Žr. ten pat. P. 5.

¹¹² Ancelis P., Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas. – Vilnius: Saulelė, 2007. P.10.

¹¹³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.- Vilnius: Saulelė, 2008. P. 74.

G. Goda¹¹⁴ teigia, kad ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo taisyklė LR BPK nustatyta dėl trijų pagrindinių priežasčių: ikiteisminio tyrimo duomenys dažnai kartu yra ir atskirų asmenų privatus duomenys, kurių paviešinimo tie asmenys gali nenorėti; ikiteisminio tyrimo duomenų paskelbimas gali sutrukdyti įvykdyti ikiteisminio tyrimo uždavinius ir (ar) trukdyti tinkamai išspręsti bylą; vykstant tyrimui įtariamasis dar laikomas nekaltu ir išankstinis informacijos apie įtariamąjį skelbimas gali pažeisti nekaltumo prezumpciją. Ikiteisminio tyrimo duomenims apsaugoti to paties straipsnio 2 d. yra numatytos apsaugos priemonės, kurių galima imtis pažeidus 1 d. suformuluotus reikalavimus. Toje dalyje yra numatyta, kad reikalui esant prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas įspėja proceso dalyvius ar kitus asmenis, mačiusius atliekamus ikiteisminio tyrimo veiksmus, informuoja, kad draudžiama be prokuroro leidimo paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis.¹¹⁵ Iš to seka, kad už ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų neskelbtinumą yra atsakingi netik prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, bet ir kiti proceso dalyviai. Už ikiteisminio tyrimo duomenų pagarsinimą numatyta baudžiamoji atsakomybė LR BK 247 str. Rusų mokslininkas A. S. Maslovas¹¹⁶ atskleidžia, kad tam tikrų ikiteisminio tyrimo duomenų paslapties išsaugojimas ikiteisminio tyrimo stadijos metu yra būtinas, nes tokių duomenų neatsakingas paviešinimas gali rimtai apsunkinti ikiteisminį tyrimą, kadangi ikiteisminio tyrimo duomenys kelia didelį susidomėjimą šalims, kurios siekia sutrukdyti ikiteisminiam tyrimui. Mokslininkas mano, kad jeigu anksčiau trukdymą ikiteisminiam tyrimui buvo galima laikyti įvairiomis formomis ir būdais pasireiškiančius bandymus slėpti padarytas nusikalstamas veikas, tačiau šiuo metu šią sąvoką galima papildyti suinteresuotų pusių atliekamais sąmoningais veiksmais, kurių tikslas sutrukdyti ikiteisminio tyrimo metu įvykdyti tyrimui keliamus uždavinius. Didžiausias problemas sukelia neigiamą išorinį poveikį ikiteisminiam tyrimui darantys subjektai. Tokiais subjektais laikomi įmonių, įstaigų ir organizacijų (neatsižvelgiant į nuosavybės formą), kuriose buvo įvykdytos nusikalstamos veikos, vadovaujantys asmenys, kurie veikia vadovaudamiesi kokiais nors savanaudiškais motyvais ar sąžiningai klysdami. Be to tokiais neigiamą poveikį darančiais subjektais A. S. Maslovas¹¹⁷ laiko korumpuotus valdžios ir teisėsaugos institucijų atstovus, įvairių kriminalinių grupuočių lyderius ir eilinius narius. Dažniausiai toks neigiamas poveikis yra nukreipiamas į ikiteisminį tyrimą atliekantį pareigūną, prokurorą, taip pat visokiausiais būdais bandoma paveikti liudytojus, taip pat asmenis, kurie kokiais nors ryšiais yra su liudytojais susiję. Kaip pavyzdys galėtų būti liudytojo šeimos nariai, kuriems darant kokį nors poveikį galima padaryti įtaką pačiam liudytojui, kad jis neduotų parodymų ar pakeistų savo jau duotus parodymus. A.S. Maslovas mano, kad efektyviausia priemonė, kuria galima užkirsti kelią neigiamam poveikiui yra

¹¹⁴Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 303.

¹¹⁵Žr. ten pat.

¹¹⁶Руководство по расследованию преступлений/ под. ред. Гриценко А. В. -Москва: НОРМА, 2008. С. 141.

¹¹⁷Žr. ten pat. P. 142.

ikiteisminio tyrimo paslaptis. Planuojant ikiteisminį tyrimą ar atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus būtina atsižvelgti į tai, kokius padarinius gali sukelti planuojamas konkretus veiksmas jį atlikus ir imtis atitinkamų apsaugos priemonių, kad būtų užtikrinta tyrimo metu surinktų duomenų apsauga. Galimas grėsmes ir priemones toms grėsmėms pašalinti tikslinga būtų pažymėti sudaromame plane.

3.2 Viešumo užtikrinimo galimybės ikiteisminiame tyrime

Viešumas baudžiamajame procese yra esminis principas, kadangi tik esant viešumui visuomenei yra galimybė stebėti vykstantį procesą, kontroliuoti proceso eigą, išvengti pareigūnų savivalės. Konstitucijos 117 str. 1 d. yra įtvirtinta, kad visuose teismuose bylos nagrinėjamos viešai, taip pat nurodyta, kad teismo posėdis gali būti uždaras tik žmogaus asmeninio ar šeimyninio gyvenimo slaptumui apsaugoti, taip pat jeigu viešai nagrinėjama byla gali atskleisti valstybinę, profesinę ar komercinę paslaptį¹¹⁸. Nagrinėjant paviršutiniškai atrodytą, kad čia kalbama tik apie teismuose nagrinėjamų bylų viešumą, galima būtų susidaryti nuomonę, jog baudžiamojo proceso principas neapima ikiteisminio tyrimo stadijos, tai yra ikiteisminis tyrimas būtų neviešo pobūdžio. Tokia padėtis reikštų, kad yra grįžtama į viduramžiais vyravusį inkvizicinį procesą, kai tyrimas ir pats teismo procesas buvo atliekamas neviešai. Kadangi akivaizdžiai matyti, kad taip nėra, todėl reiktų pritarti Artūriui Panomarioviui¹¹⁹, teigiančiam, kad viešumo principas yra būdingas visoms baudžiamojo proceso stadijoms, tarp jų ir ikiteisminiam tyrimui. Taip pat reiktų atsižvelgti ir į Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijas¹²⁰, ypač atkreiptinas dėmesys rekomendacija REC (2003) „Dėl informacijos pateikimo per žiniasklaidą ryšium su baudžiamuoju procesu“. Šioje rekomendacijoje, tiksliau jos priede yra išvardinti informacijos pateikimo per žiniasklaidą ryšium su baudžiamuoju procesu principai. Mūsų manymu, viešumą, kaip kriterijų, planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą atspindi principas, pažymintis, kad visuomenė turi turėti galimybę gauti informacijos apie teisminių institucijų ir policijos tarnybų veiklą per žiniasklaidos priemones. Todėl žurnalistai turi turėti galimybę laisvai pranešinėti apie baudžiamosios justicijos sistemos funkcionavimą ir jį komentuoti, išskyrus kituose principuose nustatytus apribojimus¹²¹. Apribojimai- tai nekaltumo prezumpcija, privatumo apsauga tebevykstančio baudžiamojo proceso kontekste, prejudicinio poveikio prevencija, žalingas ikiteisminis viešinimas, tiesioginės transliacijos iš teismo posėdžių salių ir garso ar (ir) vaizdo įrašų darymas jose, liudytojų apsauga.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija. - Vilnius: Mūsų Saulužė, 2003. P. 28.

¹¹⁹ Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/LTU. - Vilnius, 2001. P. 138.

¹²⁰ Europos Taryba yra Europos politinė organizacija, įsteigta 1949m. Šiuo metu Europos Taryba vienija 46 Europos valstybes (Lietuvos Respublika priimta nuo 1993-05-14). Šios regioninės tarptautinės organizacijos tikslas- siekti didesnės jos narių vienybės, kad būtų apsaugoti idealai bei principai, kurie yra bendras jų paveldas, skatinama jų ekonominė bei socialinė pažanga. Ministrų Komitetas yra sprendimus priimanti Europos Tarybos institucija, sudaryta iš visų Europos Tarybos valstybių narių atstovų- užsienio reikalų ministrų arba jų nuolatinių diplomatinį atstovų Srasbūre. Komiteto sprendimai paprastai įforminami kaip rekomendacijos valstybių narių vyriausybėms.

¹²¹ Jurka R., Melničenko S., Randakevičienė I. Pagrindinės Europos Tarybos rekomendacijos baudžiamojo proceso srityje. - Vilnius: Eugrimas, 2006. P. 183.

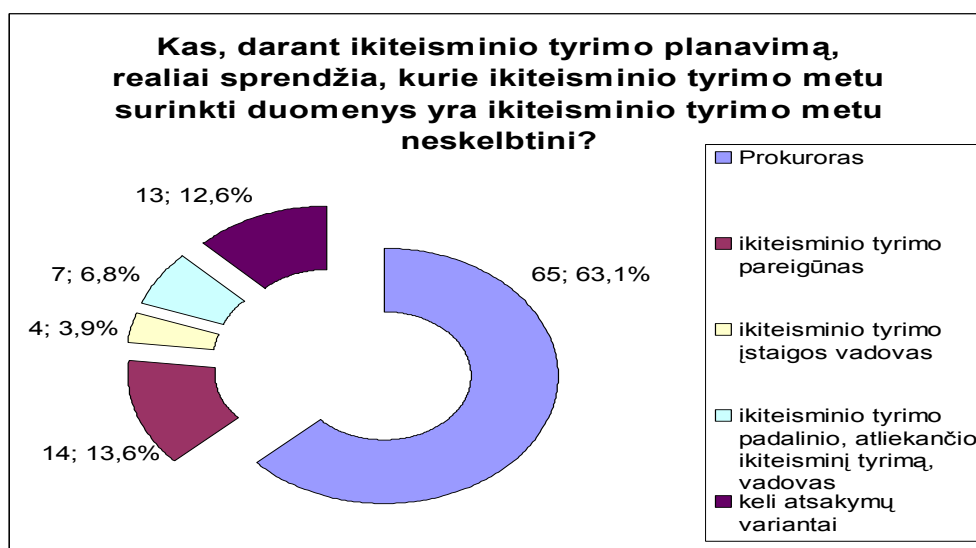
Be to, teisminės institucijos ir policijos tarnybos turėtų teikti žiniasklaidai tik patikrintą informaciją ar informaciją, kuri yra grindžiama pagrįstomis prielaidomis. Tuo atveju, jei informacija grindžiama prielaidomis tai turi būti aiškiai nurodyta žiniasklaidos priemonėms¹²². Kaip jau išsiaiškinome, kiek informacijos ir kokia apimtimi ją būtų galima pateikti, ikiteisminio tyrimo metu gali, įstatymo nustatyta tvarka, nuspręsti tyrimą organizuojantis ir jam vadovaujantis prokuroras. Tam tikra informacija gali būti nuspręsta pateikti visuomenei kai atliekamas ikiteisminis tyrimas nusikalstamos veikos, sukėlusios visuomenės susidomėjimą, norą sužinoti ar pavyks tokią nusikalstamą veiką iširti, ar pareigūnams pavyko pasiekti kokių nors rezultatų, pavyzdžiui nustatyti nusikalstamą veiką padariusius asmenis, ar surinkti duomenis leidžia tikėtis, kad tiriamą bylą bus perduota į teismą ir taip toliau. Kitu atveju pati ikiteisminio tyrimo specifika reikalauja kreiptis į visuomenę, atskleidžiant dalį ikiteisminio tyrimo duomenų, ir panaudojus tokią tyrimo taktiką pabandyti nustatyti galimus nusikalstamos veikos liudytojus, įtariamųjų asmenybes ar gauti kokios nors kitos informacijos, kuri gali būti naudinga ikiteisminiam tyrimui.

Apibendrinant galima būtų pažymėti, kad viešumas yra būdingas ikiteisminio tyrimo stadijai, tačiau planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą reikėtų atkreipti dėmesį į visuomenės teisę turėti informaciją, į galimą tyrimo taktiką ir galimus neigiamus padarinius, jei būtų paviešinta informacija, kurią paskelbus nukentėtų žmogaus teisės ir teisėti interesai.

3.3 Viešumo ir ikiteisminio tyrimo duomenų apsaugos užtikrinimas ikiteisminiame tyrime: praktinis tyrimas

Praktinio tyrimo metu, dalis ikiteisminių tyrimų atliekančių pareigūnų 14 (13,6 %), atsakydami į klausimą „kas, darant ikiteisminio tyrimo planavimą, realiai sprendžia, kurie ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys yra ikiteisminio tyrimo metu neskelbtini?“ nurodė, kad realiai dėl duomenų neskelbtinumo sprendžia ikiteisminio tyrimo pareigūnas (žr. į grafiką Nr. 18).

Grafikas Nr. 18

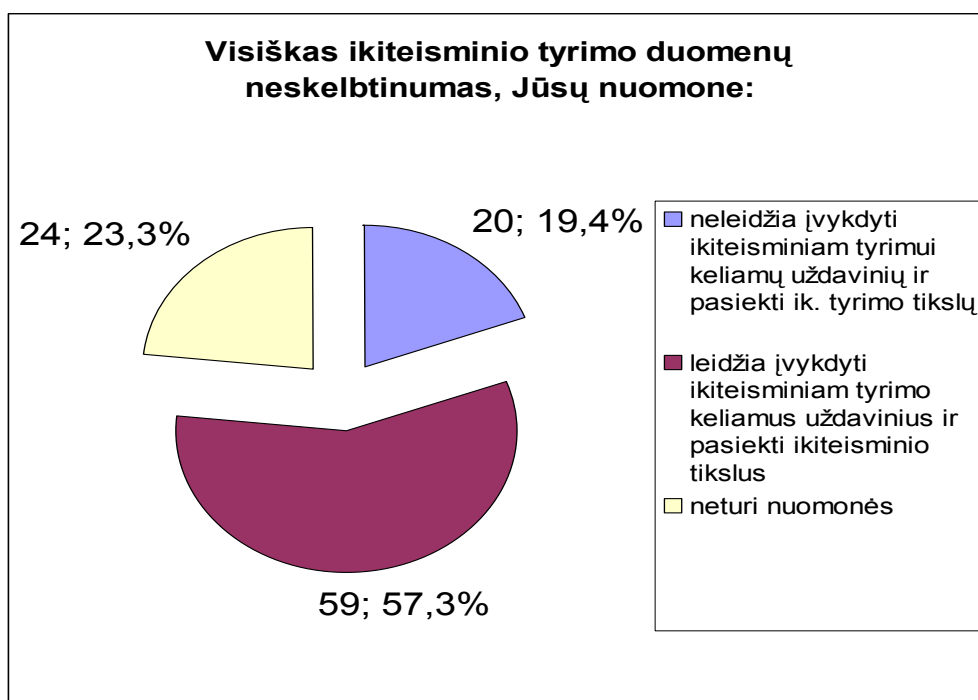

¹²² Žr. ten pat.

Apibendrinus pateiktus atsakymus, galima daryti išvadą, kad didžiausią įtaką sprendimui dėl duomenų neskelbimo ikiteisminio tyrimo metu daro prokuroras, tačiau atsakymai rodo, ne vien prokuroras tokius sprendimus priima. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas taip pat sprendžia, kurie, jo manymu, tyrimo metu surinkti duomenys yra neskelbtini. Ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovai taip pat kišasi į ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų darbą ir priima sprendimus, nors pagal LR BPK normas neturėtų priiminėti.

Kaip pasiskirstė atsakymai ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų, vertinusių teiginį, kad „visiškas ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų neskelbtinumas ikiteisminio tyrimo metu“, parodyta grafike (žr. į grafiką Nr. 19).

Grafikas Nr. 19

Respondentų buvo paprašyta argumentuoti savo išreikštą nuomonę. Pareikštos nuomonės pasiskirstė taip:

- 1) respondentai, kurie nurodė, kad visiškas ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas *neleidžia* įvykdyti ikiteisminiam tyrimui keliamų uždavinių ir pasiekti tikslų, nes neskelbiant duomenų neįmanoma visapusiškai ištirti nusikaltimų, surasti pagrobtų daiktų ir nusikaltėlių; tam tikrų duomenų paskelbimas leidžia tinkamai įgyvendinti LR BPK paskirtį, užtikrinti asmenų teisinę apsaugą; kai duomenys neskelbiami, sunku surinkti pakankamai įrodymų; paskelbus tam tikrus duomenis apie nusikaltimus, sulaukiama visuomenės dėmesio ir tokiu būdu gaunama nemažai tyrimui naudingos informacijos; be visuomenės pagalbos sunku surinkti visus duomenis, sužinoti ir vertinti visas aplinkybes,

nes priešingu atveju tyrėjas atsidurtų tam tikrame vakuume, be pašalinės informacijos, kuri galėtų būti naudinga tyrimui.

- 2) respondentai, kurie nurodė, kad visiškas ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas *leidžia* įvykdyti ikiteisminiam tyrimui keliamus uždavinius ir pasiekti tikslus, nes visa medžiaga vėliau, po priimto teismo sprendimo, gali būti paviešinama ir tada jau nebegali daryti įtakos teisėjui, priimančiam sprendimą, o viešinant ikiteisminio tyrimo duomenis gali būti neužtikrintas teismo nešališkumo principas; ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini dėl to, kad reikia išsaugoti privačių ir juridinių asmenų duomenų apsaugą; neskelbiant duomenų nelieka rizikos, kad bus paviešinti neskelbti bylos duomenys, nėra trukdomas procesas; kuo mažesniai ratui žinoma informacija, tuo mažiau galimybių pakenkti tyrimui; ikiteisminio tyrimo duomenys leidžia objektyviausiai spręsti apie tyrimo metu gautus rezultatus, o paviešinta informacija tyrimo rezultatus bandoma paveikti; neviešinat ikiteisminio tyrimo duomenų ir neatskleidžiant jų proceso dalyviams tyrimo rezultatai yra objektyvesni; užtenka paskelbti tik priimtus sprendimus, rezoliucines dalis, o kitų duomenų, tyrimo taktikos paskelbimas yra žalingas ikiteisminiam tyrimui.

Apibendrinant pareikštas nuomones, galima padaryti išvadą, kad pareigūnai duomenų skelbimą ar jų neskelbimą sieja su galima žala ikiteisminiam tyrimui, jei būtų paviešinti ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys. Tačiau galima prieštarauti manantiems, kad visiškas duomenų neskelbtinumas būtų naudingas tyrimui, nes tyrimui naudingus duomenis pirma reikia surinkti, o tik paskui juos saugoti. Norint žmonių ko nors paklausti būtina tinkamai suformuluoti klausimus, o formuluojuojant klausimus būtina panaudoti kai kuriuos tyrimo metu surinktus duomenis, todėl absoliutus (visiškas) duomenų neskelbtinumas negali būti tyrimui naudingas. Organizuojuojant ir planuojuojant ikiteisminį tyrimą būtina atsižvelgti į surinktų duomenų svarbą ir galimą žalą, kuri gali atsirasti tuos duomenis netinkama apimtimi ir netinkamu laiku paviešinus, taip pat atsižvelgti į tai, kad galima žala gali būti mažesnė, nei gaunama nauda.

4. TAKTINĖ RIZIKA IKITEISMINIO TYRIMO PASLAPTIES IR VIEŠUMO KONTEKSTE

Lietuvių kalboje žodis *rizika* yra žodžio *pavojus* sinonimas, arba kitaip tariant *galimas pavojus*, *galimas nepasisekimas*¹²³. Kaip teigia rusų mokslininkas J. J. Osipovas¹²⁴, terminas *rizika* apibrėžia bet kokią galimybę patirtį žalą, pavojus (grėsmė) asmens vertybėms (gėriams)- fiziniams arba teisiniams. „Taktinės rizikos“ terminas buvo panaudotas rusų mokslininko R. S. Belkino¹²⁵ 1974 metais apibrėžiant ikiteisminio tyrimo metu susidariusią situaciją, kai yra iškilusi grėsmė tyrėjo sumanymų, planų sužlugimu, kai atlikus tam tikrą tyrimo veiksmą galima sulaukti neigiamų padarinių. Taktinę riziką dar būtų galima pavadinti prielaidą neigiamų padarinių, kurie gali kilti realizuojant taktinį sprendimą. R. Burda¹²⁶, remdamasis R. S. Belkinu, teigia, kad *taktinis sprendimas- tai taktinio poveikio, siekiant daryti įtaką tyrimo situacijai ir jos elementams, tyrimo eigai, proceso rezultatams ir jų elementams, bei metodų, būdų ir priemonių pasirinkimas šiam tikslui pasiekti*. Taktinės rizikos apibrėžimas buvo panaudotas aptariant galimas problemas, kurios gali kilti ikiteisminio tyrimo veiksmo – akistatos – metu. Planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą būtina atsižvelgti į visus galimus veiksnius, kurie gali turėti neigiamos įtakos ikiteisminiam tyrimui. Tai toks uždavinys, kurio ikiteisminį tyrimą organizuojantis ir jam vadovaujantis prokuroras pats vienas tinkamai išspręsti negali, nebent jis pats vienas atlieka visą ikiteisminį tyrimą. Prokuroras, nors jis ir turi tokią teisę, neturėtų visko spręsti autoritariškai, vienasmeniškai, nes tai sudaro sąlygas priimti klaidingus ir tuo pačiu tyrimui žalingus sprendimus. Prokuroras, nepiktnaudžiaudamas savo teisiniu statusu, turėtų priimti galutinį sprendimą, tačiau vertinti situaciją jis turi kartu su ikiteisminio tyrimo pareigūnu, kaip jau buvo minėta anksčiau, turi dirbti prokuroro ir ikiteisminio tyrimo pareigūno komanda. R.S. Belkinas¹²⁷ teigia, kad rizika atsiranda tada, kai asmuo, priimdamas sprendimą, negali būti įsitikinęs tuo, kad priėmus sprendimą bus gautas teigiamas rezultatas, todėl turi būti pasiruošęs, kad rezultatas gali būti ir neigiamas. Atsižvelgiant į tai, galima išskirti du klasikinius atvejus:

1. Rizikos sąlygos: kai galima sužinoti ar bent vertinti tų ar kitų įvykių atsiradimo tikimybę, dėl ko galima būtų planuoti tam tikrą „vidutinę naudą“.
2. Nežinomybė: kai informacijos apie įvykių atsiradimo tikimybę nėra, arba ji nežinoma asmeniui, priimančiam sprendimą, todėl tenka daryti prielaidą apie galimus priešininko veiksmus ir siekti sau užsitikrinti sau tam tikrą „didžiausią garantuotą naudą“.

¹²³ <http://lt.wiktionary.org/wiki/rizika> žr. 2008-10-08.

¹²⁴ Криминалистика / под. ред. Белкина Р. С. - Москва: НОРМА, 2001. С. 504.

¹²⁵ Белкин Р. С. Избранные труды. - Москва: НОРМА, 2008. С. 507.

¹²⁶ Burda R. Kriminalistikos taktika. - Vilnius: LTU leidybos centras, 2001. P. 30.

¹²⁷ Белкин Р. С. Избранные труды. - Москва: НОРМА, 2008. С. 508.

Ikiteisminio tyrimo metu dažniausiai sutinkama antroji situacija, kai tyrimo situacija iki galo būna nežinoma. Ir, nors to, ar kito sprendimo pasekmių ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nustatyti nėra galimybės, tačiau pritariant R. S. Belkino¹²⁸ mintims, reikėtų pirmiausia vertinti kokius neigiamus padarinius gali sukelti priimtas sprendimas. Tokiu būdu galima įvertinti ir galima taktinę riziką. Tokiu būdu, atlikus ikiteisminio tyrimo planavimo ir organizavimo darbus, išanalizavus esamą situaciją, yra reali galimybė numatyti būdus ir priemones, kaip neleisti neigiamiems padariniams kilti ar susilpninti galimą neigiamą tyrimui įtaką, kitaip sakant sumažinti galimą riziką. Atsižvelgiant į galimas grėsmes būtina spręsti ar ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys gali ar negali būti paviešinti ikiteisminio tyrimo metu. Ikiteisminio tyrimo planavimo ir organizavimo metu būtina atsakyti į klausimus - ar toks paviešinimas yra būtinas, o jei būtinas, tai kokia apimtimi ir kokių būdu, kokiam žmonių ratui galima duomenis paviešinti ir kokia galima tokio veiksmo galima nauda, o gal toks veiksmas bus daugiau žalingas. Visada realioje, gyvenimiškoje situacijoje, gali iškilti nenumatytų situacijų, kuriose gali reikalauti skubaus planų koregavimo. Reikia sutikti su J. J. Osipovo¹²⁹ mintimis, kad rizika - tai veikla, vykdoma pasirinkimo sąlygomis, kai egzistuoja pavojus nesėkmės atveju atsidurti blogesnėje padėtyje, nei prieš pasirenkant sprendimą. Nuo ikiteisminį tyrimą atliekančio tyrėjo (prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno, šių abiejų pareigūnų komandos), nuo jų sugebėjimo analizuoti esamą situaciją, turimo darbo patirties, turimos informacijos dydžio ir kokybės priklauso teisingas taktinės rizikos vertinimas. Todėl toks vertinimas yra subjektyvus, ir jei patyręs pareigūnas, ikiteisminio tyrimo situacijoje priimdamas sprendimą gali kokios nors taktinės rizikos ir nematyti, kai tuo tarpu nepatyrusiam tyrėjui toje pačioje situacijoje toks sprendimas gali atrodyti, kaip tik nesėkmę nešantis, todėl labiausiai rizikingas.¹³⁰ Tokia situacija gali pavirsti konfliktu tarp patyrusio ikiteisminio tyrimo tyrėjo ir nepatyrusio prokuroro, ypač, kai prokuroras ima piktnaudžiauti savo procesine padėtimi, priiminėja sprendimus, nekreipdamas dėmesio į ikiteisminį tyrimą betarpiškai atliekančio ikiteisminio tyrimo pareigūno pasiūlymus. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, matydamas, kad nuo jo niekas nepriklauso, ir jis yra verčiamas daryti tai, kas, jo požiūriu, tyrimui yra žalinga, gali pasidaryti abejingas tyrimo sėkmei ir dirbti tik formaliai vykdydamas prokuroro nurodymus, kas gali visiškai sužlugdyti tyrimą. Kad taip neatsitiktų būtina sąveika tarp institucijų, tarp konkrečių tyrimą atliekančių pareigūnų, taip nereikėtų pamiršti įtakos, kurią ikiteisminio tyrimo pareigūnui daro ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas. Nors LR BPK apie vadovo teises ir pareigas pasisako labai minimaliai, tačiau realiai vadovai turi labai didelę įtaką ikiteisminio tyrimo pareigūnui, o tuo pačiu ir ikiteisminio tyrimo kokybei, tyrimo situacijos vertinimui. Be to vadovas, jam pavaldų ikiteisminio tyrimo pareigūną

¹²⁸ Белкин Р. С. Избранные труды. - Москва: НОРМА, 2008. С. 508.

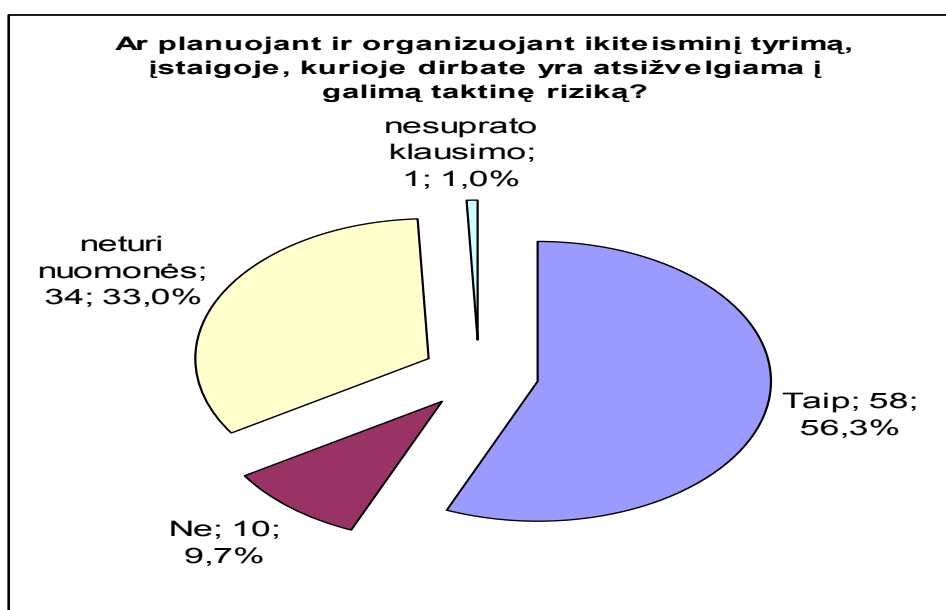
¹²⁹ Криминалистика / под. ред. Белкина Р. С. - Москва: НОРМА, 2001. С. 504.

¹³⁰ Белкин Р. С. Избранные труды. - Москва: НОРМА, 2008. С. 509.

gali veikti sudarydamas sąlygas, kuriomis ikiteisminio tyrimo pareigūnas turi dirbti. Šios visos aplinkybės leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad ikiteisminio tyrimo organizavimas, planavimas, taktinės rizikos vertinimas turi būti atliekamas bendromis prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno ir ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo pastangomis. Tik tokiu būdu galima tikėtis gerų ikiteisminio tyrimo rezultatų.

Praktinio tyrimo metu, didžioji dalis ikiteisminių tyrimų atliekančių pareigūnų 58 (56,3 %), atsakydami į klausimą „ar planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą įstaigoje, kurioje jie dirba, yra atsižvelgiama į galimą taktinę riziką?“ pasirinko atsakymą *taip*. (žr. į grafiką Nr.20).

Grafikas Nr. 20

Pareigūnai, kurie nurodė, kad organizuojant ir planuojant ikiteisminį tyrimą į galimą taktinę riziką yra neatsižvelgiama, buvo paprašyti nurodyti, kokios priežastys tai nulemia. Pareigūnų nuomone, pagrindinės priežastys, dėl ko į taktinę riziką yra neatsižvelgiama – kompetencijos stoka ir norminių teisės aktų nežinojimas.

Remiantis gautais atsakymais, galima padaryti išvadą, kad organizuojant ir planuojant ikiteisminį tyrimą į galimą taktinę riziką dažniausiai yra atsižvelgiama, o kai į taktinę riziką neatsižvelgiama, tuomet pasireiškia pareigūno kompetencijos stoka ir teisės aktų nežinojimas.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Atlikto tyrimo metu gauti duomenys leidžia teigti, kad ikiteisminio tyrimo organizavimas ir planavimas yra komandinis darbas, kurio metu yra labai svarbu tarpusavyje nuolat bendradarbiauti institucijoms (prokuratūrai ir ikiteisminio tyrimo įstaigai) ir konkrečioms pareigūnams. Toks bendradarbiavimas yra ikiteisminio tyrimo sėkmės laidas. Ikiteisminio tyrimo pareigūnai, darydami planus savarankiškai, savarankiškai renkasi planų rūšį ir formą. Dominuoja rašytinė planavimo forma ir įvairiai pasirenkamos planų rūšys, tai daroma pagal konkretaus ikiteisminio tyrimo specifiką. Praktika rodo, kad ikiteisminio tyrimo įstaigos ir ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovų eliminuoti iš ikiteisminio tyrimo organizavimo ir planavimo proceso negalima, nes jų veikla daro didelę įtaką ikiteisminio tyrimo pareigūno atliekamiems veiksams. Dėl šios priežasties siūlome Lietuvos Respublikos Seimui svarstyti ir priimti įstatymą, kuriuo LR BPK būtų papildytas normomis, reglamentuojančiomis ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo teises, pareigas, atsakomybę atliekant, organizuojant ir planuojant ikiteisminį tyrimą. Juo labiau, kad tyrimo duomenys leidžia manyti, jog realiame gyvenime ikiteisminio tyrimo įstaigų vadovai vykdo ikiteisminio tyrimo organizavimo, planavimo, ikiteisminio tyrimo atlikimo kontrolės funkcijas, kai kurie sudarinėja ir tvirtina ikiteisminio tyrimo planus, dalis vadovų tą patį daro kartu su prokurorais.

2. Apie tai kokie ikiteisminio tyrimo duomenys yra neskelbtini ikiteisminio tyrimo metu dažniausiai sprendžia prokuroras, tačiau atlikto tyrimo metu surinkti duomenys rodo, kad ne vien prokuroras tokius sprendimus priima. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas taip pat sprendžia, kurie, jo manymu, ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys yra neskelbtini. Ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovai savo veiksmis kišasi į ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų darbą ir priima sprendimus, nors pagal LR BPK normas neturėtų to daryti.

3. Ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų skelbimą ar jų neskelbimą visuomenei ikiteisminio tyrimo metu ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai sieja su galima žala ikiteisminiam tyrimui, jei būtų paviešinti neskelbtini ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys. Tačiau galima prieštarauti manantiems, kad visiškas duomenų neskelbimas visuomenei ikiteisminio tyrimo metu būtų naudingas ikiteisminiam tyrimui, nes tyrimui naudingus duomenis pirma reikia surinkti, o tik paskui juos saugoti. Norint žmonių ko nors paklausti būtina tinkamai suformuluoti klausimus, o formuluojant klausimus būtina panaudoti kai kuriuos tyrimo metu surinktus duomenis, todėl absoliutus (visiškas) duomenų neskelbimas negali būti tyrimui naudingas. Organizuojant ir planuojant ikiteisminį tyrimą būtina pasirinkti tai situacijai tinkamiausią taktiką, atsižvelgiant į tai planuoti visą ikiteisminį tyrimą ir atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus, kreipiantis į visuomenę pagalbos skelbti ikiteisminio tyrimo duomenis tik tuos, kuriuos būtina paskelbti norint gauti konkrečios, tyrimui naudingos informacijos. Atrenkant duomenis, kuriuos reikėtų paskelbti, būtina

įvertinti ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų svarbą ir galimą žalą, kuri gali atsirasti tuos duomenis netinkama apimtimi ir netinkamu laiku paviešinus, ir taktinę riziką planuoti tokiu būdu, kad galima žala būtų mažesnė, nei tyrimo gaunama nauda.

4. Ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai, organizuodami ir planuodami ikiteisminį tyrimą į galimą taktinę riziką dažniausiai atsižvelgia ir ją įvertina. Ikiteisminis tyrimas organizuojamas ir planuojamas neįvertinus galimos taktinės rizikos tada, kad šį darbą atlieka neturintys reikalingos kompetencijos, nežinantys norminių teisės aktų reikalavimų pareigūnai.

Pagrindinės literatūros sąrašas

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. – Vilnius: Mūsų Saulužė, 2003.
2. Lietuvos Respublikos pagrindiniai įstatymai. – Vilnius: Mūsų Saulužė, 2003.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. – Vilnius: Saulelė, 2008.
4. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas, Valstybės žinios, 1999, Nr. 105-3019.
5. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2004 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. J-40 patvirtinta rekomendacija „Dėl prokuroro veiklos organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 33-1094.
6. Ancelis P., Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas. – Vilnius: Saulelė, 2007.
7. Andrejevas V., Gražulienė R. Policijos bendravimas su žiniasklaida. – Vilnius: LTU, 2003.
8. Ažubalytė R., Zajančkauskienė J. Baudžiamojo proceso teisė. Bendrosios dalies kurso pagrindinės tezės. – Vilnius: Mūsų saulužė, 2006.
9. Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. – Vilnius: LTA, 2000.
10. Baršauskienė V., Janulevičiūtė B. Žmogiškieji santykiai. – Kaunas: Technologija, 1999.
11. Burda R., Krikščiūnas R. ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika. – Vilnius: LTU leidybos centras, 2004.
12. Burda R. Kriminalistikos taktika. – Vilnius:LTU leidybos centras, 2001.
13. Goda G., Jasaitis G. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I dalis. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
14. Goda G., Jasaitis G. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, II dalis. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
15. Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
16. Jurka R., Jovaišas K., Kanapeckaitė J., Mišeikis Ž., Baliutavičius S. Baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo galimybės ir būdai. – Vilnius: Teisės institutas, 2005.
17. Jurka R., Melničenko S., Randakevičienė I. Pagrindinės Europos Tarybos rekomendacijos baudžiamojo proceso srityje. – Vilnius: Eugrimas, 2006.
18. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Judex, 2002.
19. Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1995.
20. Kurapka E., Malevski H. ir kt. Kriminalistikos technikos pagrindai. – Vilnius: Eugrimas, 1998.
21. Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. – Vilnius: Mintis, 1985.

22. Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/LTU. – Vilnius, 2001.
23. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimo metodologija. – Vilnius: LTU, 2003.
24. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004.
25. Криминалистика/ под. ред. Белкина Р. С. – Москва: НОРМА, 2001.
26. Криминалистика/ под. ред. Дулова А. В. – Минск: НКФ Экоперспетктива, 1996.
27. Криминалистика/ под. ред. Ищенко Е.Р., Топоркова А.А. – Москва: ИНФРА-М, 2007.
28. Криминалистика/ под. ред. Седовой Т. А., Эксархопуло А. А. – Санкт-Петербург: Лань, 2001.
29. Криминалистика/ под. ред. Крылова И. Ф., Бастыркина А. И. – Москва: Дело, 2001.
30. Криминалистика/ под. ред. Филипова А. Г. – Москва: Высшее образование, 2006.
31. Руководство по расследованию преступлений/ под. ред. Грко А. В. – Москва: НОРМА, 2008.
32. Архангельский Г. А. Организация времени. – Санкт-Петербург: Питер, 2008.
33. Василев А. Н. Следственная тактика. – Москва: Юридическая литература, 1976.
34. Балашов Д. Н., Балашов Н. М., Маликов С. В. Криминалистика. – Москва: ИНФРА-М, 2007.
35. Белкин Р. С. Избранные труды. – Москва: НОРМА, 2008.
36. Гусева А. В., Рассецкая Т. А. Криминалистика. – Москва: Приор издат, 2005.
37. Ершов И. А., Костылева Г. В., Милованова М. М. Методика расследования преступлений против жизни и здоровья граждан совершаемых членами реформальных групп (движений). – Москва: Юрлитинформ, 2007.
38. Облаков А. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений и криминалистические ситуации. – Хабаровск: Хабаровская высшая школа МВД СССР, 1985.
39. Лузгин И. М. Моделирование при расследовании преступлений. – Москва: Юридическая литература, 1981.
40. Филипов А. Г. Проблемы криминалистики. Избранные статьи. – Москва: Юрлитинформ, 2007.
41. Железняк А. С. Криминалистика. Тактико методические основы уголовного судопроизводства (досудебная стадия). – Москва: МГИУ, 2007.
42. http://lt.wikipedia.org/wiki/Teis%C4%97s_principas
43. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296277&p_query=&p_tr2
44. <http://www.lat.litlex.lt/>

45. <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
46. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=314141 Baudžiamasis kodeksas
žr. 2008-05-12
47. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=319053 Baudžiamojo proceso
kodeksas žr. 2008-05-12
48. <http://lt.wikipedia.org/wiki/Prokuroras> žr. 2008-05-12
49. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291240 Prokuratūros įstatymas žr.
2008-05-13
50. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324915&p_query=&p_tr2=
Prokuratūros įstatymas žr. 2008-10-03
51. <http://terminu.zodynas.info/hipoteze> žr. 2008-10-05
52. <http://terminu.zodynas.info/dedukcija> žr. 2008-10-05
53. <http://lt.wiktionary.org/wiki/rizika> žr. 2008-10-08

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe, tema „Ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo sąsajos, planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą“ yra aptariami ikiteisminio tyrimo organizavimo ir planavimo teoriniai pagrindai, atliktas praktinis tyrimas.

Tyrimo tikslas – ištirti ikiteisminiame tyrime pareigūnų naudojamus planavimo ir organizavimo metodus, siekiant išsiaiškinti, kaip atsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo santykį, yra planuojamas ir organizuojamas ikiteisminis tyrimas, suformuluoti išvadas ir pasiūlymus.

Tyrimo uždaviniai – atskleisti ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo sąsajų, planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą, teorinius pagrindus, apžvelgti kaip praktinėje veikloje atsižvelgiama į ikiteisminio tyrimo paslapties ir viešumo sąsajas, planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą, pateikti pasiūlymus, kaip tobulinti ikiteisminio tyrimo planavimą ir organizavimą.

Tyrimo metu aptariamos visuomenės dalyvavimo galimybės ikiteisminiame tyrime, išnagrinėta ikiteisminio tyrimo duomenų apsauga ir viešumo užtikrinimo galimybės ikiteisminio tyrimo metu, aiškintasi, kokią įtaką daro ikiteisminio tyrimo planavimui galima taktinė rizika.

Surinkti duomenys leido padaryti išvadas, kad ikiteisminio tyrimo organizavimas ir planavimas yra komandinis darbas, kurio metu yra svarbu tarpusavyje bendradarbiauti institucijoms ir pareigūnams. Ikiteisminio tyrimo pareigūnų daromuose planuose dominuoja rašytinė planavimo forma ir įvairiai pasirenkamos planų rūšys. Nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo įstaigos ir ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovų veikla daro didelę įtaką ikiteisminio tyrimo pareigūno atliekamiems veiksams. Dėl šios priežasties buvo pasiūlyta Lietuvos Respublikos Seimui svarstyti ir priimti įstatymą, kuriuo Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas būtų papildytas normomis, reglamentuojančiomis ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo teises, pareigas, atsakomybę atliekant, organizuojant ir planuojant ikiteisminį tyrimą. Apie tai kokie ikiteisminio tyrimo duomenys yra neskelbtini ikiteisminio tyrimo metu, sprendžia prokuroras, tačiau ne vien tik jis tokius sprendimus priima, nes ikiteisminio tyrimo pareigūnas ir ikiteisminio tyrimo įstaigos bei ikiteisminį tyrimą atliekančio padalinio vadovai taip pat sprendžia, kurie ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys yra neskelbtini. Vadovai dažnai priima sprendimus, kuriais daro įtaką ikiteisminio tyrimo pareigūno atliekamiems veiksams, nors įstatymiškai to daryti negali. Ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų skelbimą ar jų neskelbimą visuomenei ikiteisminio tyrimo metu pareigūnai sieja su galima žala ikiteisminiam tyrimui. Ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai, organizuodami ir planuodami ikiteisminį tyrimą į galimą taktinę riziką dažniausiai atsižvelgia ir ją įvertina.

SUMMARY

Confidence and Publicity Principles' Coherence in the Pre-trial Investigation

In this research work the planning and organization of the pre-trial investigation process is analyzed. Additional practical research was completed.

The main purpose of the work is to find out the methods of pre-trial investigation planning and implementation, which are used by police officers. This is in order to clarify how taking into consideration the ratio between confidence and publicity during the pre-trial investigation is being done, make conclusions and offer some solutions.

The main tasks were to clarify the theoretical basis of coherences of confidence and publicity principles while planning and performing the pre-trial investigation; review the practical adjustment of these two principles; and offer some proposals regarding the improvement.

In the research the opportunities of society participation in the pre-trial investigation are discussed; the pre-trial investigation data security and publicity' principles adjustment is examined; the influence of possible tactical risk on pre-trial investigation is construed.

The data collected allowed making conclusion, that process of pre-trial investigation is teamwork, when cooperation between institutions and officers is highly required. The written form of pre-trial plans is prevailing. The leading role and influence of pre-trial institution's head on investigation measures was determined. For that reason it was proposed for LR Seimas (Parliament of Lithuania) to commit and adopt the amendments for Penal Procedure Code, including the powers and obligations regulation for the head of pre-trial institution. The decision whether to publish the investigation materials, is being taken by prosecutor. The publishing of the data collected during the pre-trial investigation can be related to the possible detriment for the investigation. Police officers dealing with the pre-trial investigation mostly consider and evaluate the tactical risk.

**IKITEISMINĮ TYRIMĄ ATLIEKANČIŲ PAREIGŪNŲ
A N K E T A**

(atsakydami į klausimus kryžiuuku pažymėkite Jūsų manymu teisingą atsakymą)

Tarnyba, kurioje Jus dirbate:

- Prokuratūra
 - Ikiteisminio tyrimo įstaiga (nurodykite kokioje iš ikiteisminio tyrimo įstaigų (policija, VSAT ir t.t.) dirbate ir kokias pareigas užimate (tyrėjas, ikiteisminį tyrimą atliekančio padalinio vadovas ir t.t.))
-

Jūsų išsilavinimas:

- aukštasis universitetinis teisinis
- aukštasis universitetinis neteisinis
- aukštasis neuniversitetinis teisinis
- aukštasis neuniversitetinis neteisinis
- aukštesnysis teisinis
- aukštesnysis neteisinis
- vidurinis
- kita

Darbo stažas tarnyboje:

- iki 1 metų
- nuo 1 iki 3 metų
- nuo 3 iki 5 metų
- nuo 5 iki 10 metų
- nuo 10 iki 15 metų
- virš 15 metų

Darbo stažas atliekant ikiteisminį tyrimą:

- iki 1 metų
- nuo 1 iki 3 metų
- nuo 3 iki 5 metų
- nuo 5 iki 10 metų
- nuo 10 iki 15 metų
- virš 15 metų

1. Ar atlikdamas ikiteisminį tyrimą pats organizuojate ir planuojate ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą?

- Taip
- Iš dalies
- Ne

2. Jei ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą planuojate ir organizuojate ne pats, tai kas tai daro?

- Prokuroras
- Ikiteisminio tyrimo pareigūnas
- Ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas
- Ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovas

3. Jei ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą pats organizuojate ir planuojate iš dalies, tuomet koku būdu tai darote:

- Ikiteisminio tyrimo veiksmų planas daromas kartu su prokuroru
- Ikiteisminio tyrimo veiksmų planas daromas kartu su ikiteisminio tyrimo pareigūnu
- Ikiteisminio tyrimo veiksmų planas daromas kartu su ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovu
- Ikiteisminio tyrimo veiksmų planas daromas kartu su ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovu

4. Kokius nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo planus darote?

- Kalendorinį planą
- Visų turimų ikiteisminių tyrimų planą
- Vieno ikiteisminio tyrimo planą
- Konkretaus ikiteisminio tyrimo veiksmo planą
- Darau visus paminėtus planus
- Kita (nurodykite)

5. Kokią planavimo formą renkatės planuodamas ikiteisminio tyrimo veiksmus?

- rašytinę
 - grafinę
 - loginę
 - mišrią
 - kita (nurodykite)
-

6. Jei rašytinį ikiteisminio tyrimo ar atskirų veiksmų planą sudarote pats, tuomet ar sudarytas ikiteisminio tyrimo planas yra tvirtinamas:

- Prokuroro
- Ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo
- Ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovo
- Prokuroro ir ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo
- Prokuroro ir ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovo
- Prokuroro, ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo ir ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovo
- Planas netvirtinamas

7. Kas, darant ikiteisminio tyrimo planavimą, realiai sprendžia, kurie ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys yra ikiteisminio tyrimo metu neskelbtini ?

- Prokuroras
- Ikiteisminio tyrimo pareigūnas
- Ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas
- Ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio, atliekančio ikiteisminį tyrimą, vadovas

8. Ar Jūsų manymu visuomenės atstovai gali dalyvauti atliekant ikiteisminį tyrimą:

- Tik atliekant procesinius veiksmus
- Tik atliekant neprocesinius veiksmus ir priemones
- Gali dalyvauti atliekant ir procesinius veiksmus, ir neprocesinius veiksmus bei priemones.
- Visuomenės atstovai negali dalyvauti atliekant ikiteisminį tyrimą

9. Jei manote, kad visuomenės atstovai negali dalyvauti atliekant ikiteisminį tyrimą, nurodykite priežastis:

10. Kokiais kriterijais remiantis sprendžiama, kad atliekant ikiteisminį tyrimą visuomenės pagalba yra reikalinga :

- Tiriant sunkius ir labai sunkius nusikaltimus
- Trūkstant duomenų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti nusikalstamas veikas padariusius asmenis
- Ikiteisminio tyrimo metu gaunama informacija, kurią būtina patikrinti
- Kita (nurodykite)

11. Kokie, Jūsų manymu, veiksniai neleidžia kreiptis į visuomenę pagalbos atliekant ikiteisminį tyrimą?

- Galimas svarbios ikiteisminiam tyrimui informacijos paviešinimas
- Informacija, iš kurios ieškomi nusikalstamą veiką padarę asmenys galėtų spręsti apie atliekamo ikiteisminio tyrimo eigą
- Galimas nusikalstamos veikos tyrimo rezultatais suinteresuotų asmenų pasipriešinimas
- Kita (nurodykite)

12. Kas realiai priima sprendimą kreiptis į visuomenę pagalbos ir kokią informaciją, bei kiek jos reikalinga pateikti?

- Prokuroras
- Ikiteisminio tyrimo pareigūnas
- Ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas
- Ikiteisminio tyrimo įstaigos ikiteisminį tyrimą atliekančio padalinio vadovas

13. Ar planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą įstaigoje, kurioje Jūs dirbate, yra atsižvelgiama į galimą taktinę riziką?

- Taip
- Ne
- Neturiu nuomonės

14. Jei manote, kad planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą, įstaigoje, kurioje dirbate, į galimą taktinę riziką neatsižvelgiama, nurodykite, kokios, Jūsų nuomone, to priežastys:

15. Visiškas ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų neskelbtinumas ikiteisminio tyrimo metu Jūsų nuomone:

- neleidžia įvykdyti ikiteisminiam tyrimui keliamų uždavinių ir pasiekti ikiteisminio tyrimo tikslų
- leidžia įvykdyti ikiteisminiam tyrimui keliamus uždavinius ir pasiekti ikiteisminio tyrimo tikslus
- neturiu nuomonės.

Savo pasirinktą nuomonę argumentuokite

Ačiū už nuoširdžius atsakymus.